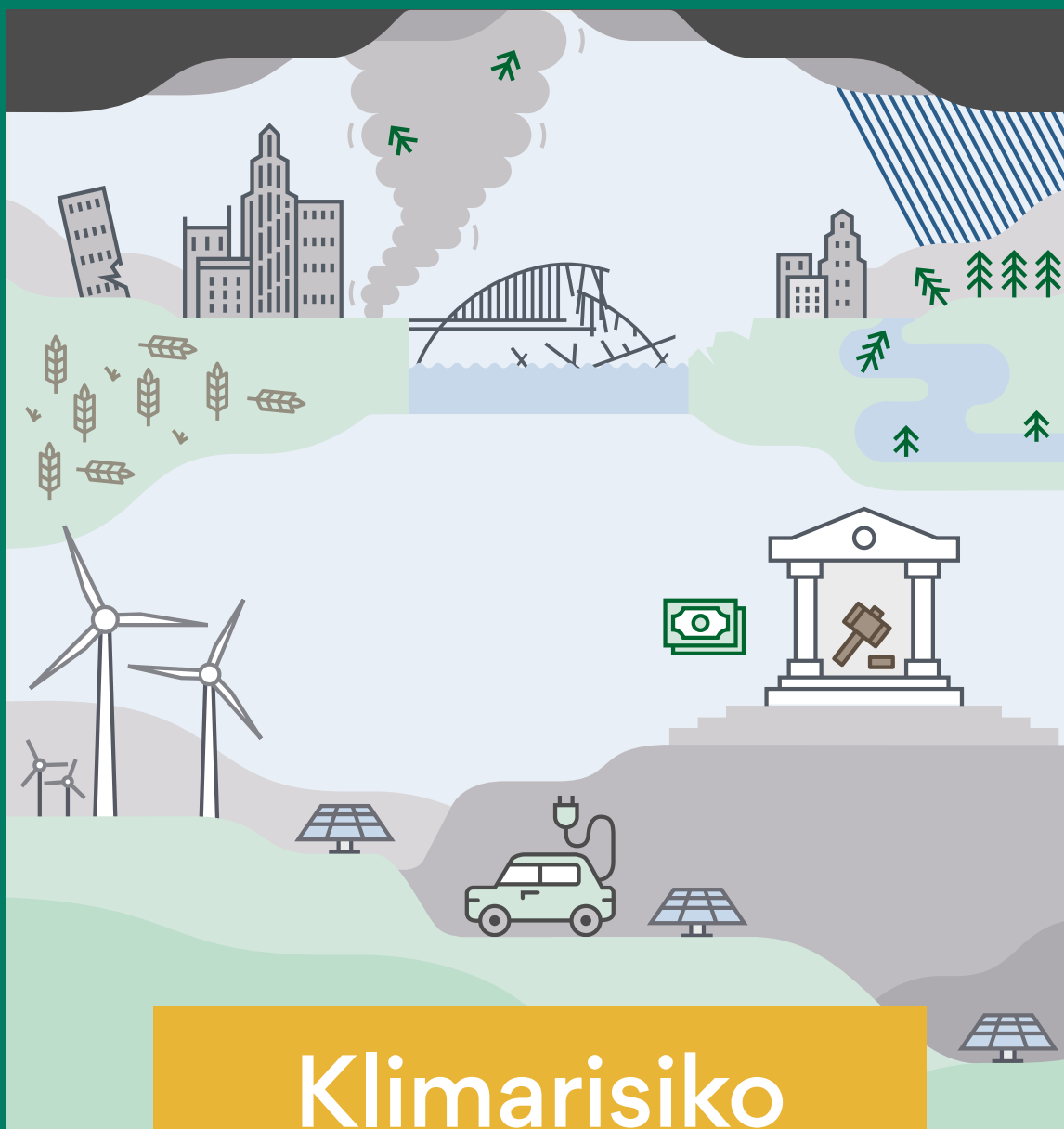

Norsk klimastiftelse

NORGES GRØNNE TANKESMIE

Klimarisiko

– finans og børs

På styrets bord?

På en foredragskveld i regi av Klimastiftelsen høsten 2017 var Martin Skancke innleder. Skancke leder regjeringens ekspertutvalg for klimarisiko og er med i arbeidsgruppen som har utviklet rammeverket for rapportering av klimarisiko: *The FSB Task Force on Climate-related Financial Disclosures* (TCFD). I tråd med anbefalingene i TCFD sa Skancke at investorer nå må be selskapene beskrive hvordan styret arbeider med å identifisere klimarelatert risiko og muligheter, og dessuten beskrive hvordan de har tenkt å tjene penger hvis vi når målene i Paris-avtalen. En forutsetning for å tro at et selskap klarer å omstille seg, er at styret har denne saken på bordet og at den ikke bare er plassert i selskapets bærekraftsavdeling, fremholdt Skancke.

For å finne ut *om* og i så fall *hvordan* finansnæringen og selskaper på Oslo Børs arbeider for å identifisere, håndtere og rapportere klimarisiko, søkte Norsk klimastiftelse våren 2018 støtte fra Finansmarkedsfondet til allmennopplysningsprosjektet *Klimarisiko – finans og børs*. Takket være bevilgninger fra fondet kan Klimastiftelsen i denne rapporten publisere resultatene av en kartlegging blant 40 finansinstitusjoner og de 15 største selskapene på Oslo Børs (som ikke tilhører finans). Resultatene viser at mange finansinstitusjoner og selskaper har en stor jobb å gjøre før klimarisiko finner veien fra bærekraftsavdelingen til styrebordet. Noen er kommet forbillig langt.

Finans og børs rår over store midler som kan *få fart på* energiomstillingen og dermed bidra til å begrense den globale oppvarmingen. Dersom

kapitalen allokeres til fossile løsninger uten evne til omstilling, kan den globale oppvarmingen løpe løpsk. Det er dyrt og farlig. Kunnskap og saklig diskusjon om disse sammenhengene er avgjørende.

I februar 2018 meldte E24 at Oljefondet (NBIM) skulle rekruttere en fagperson med ansvar for å forske på klimarisiko, og siterte fondets risikodirektør Dag Huse: «*Klimarisiko er et av de områdene innen risiko som er minst kjent, og som er minst håndgripelig, men som potensielt har størst risikoelement.*» Med prosjektet *Klimarisiko – finans og børs* ønsker Klimastiftelsen å bidra til å gjøre forhold knyttet til klimarisiko *mer kjent*. På Energi og Klima vil vi det neste året publisere en rekke intervjuer om klimarisiko med nøkkelpersoner i finans og børsnoterte selskaper. Vi lanserer også nettsiden *klimarisiko.org* der redaksjonelle saker og relevante rapporter fra inn- og utland blir lett tilgjengelig. Kom gjerne med tips til saker eller rapporter: annejortveit@klimastiftelsen.no.

Vi takker Finansmarkedsfondet for muligheten til å produsere og spre kunnskap om et tema som blir mer aktuelt for hver dag som går og for hver tiendedels grad som temperaturen på jordkloden stiger.

Anne Jortveit

Nestleder i Norsk klimastiftelse og prosjektleder *Klimarisiko – finans og børs*

Redaktør | Anders Bjartnes

Redaksjon:

Anders Bjartnes | Norsk klimastiftelse og Energi og Klima

Anne Jortveit | Norsk klimastiftelse

Lars-Henrik Paarup Michelsen | Norsk klimastiftelse

Olav Anders Øvrøbe | Energi og Klima

Håvar Skaugen | Norsk klimastiftelse

Ansvarlig utgiver:

Norsk klimastiftelse

Design | Haltenbanken

Trykk | Bodoni AS

Typesnitt | Gordita

Papir | Multioffset

Forsideillustrasjon | Haltenbanken

Redaksjonsslutt | 29.11.2018

Denne rapporten er del av prosjektet *Klimarisiko – finans og børs* som støttes av: **Finansmarkedsfondet**

Vi vil også takke Klimastiftelsens støttespillere:

Sparebanken Vest | BKK | Kavlfondet |

SKL | Høgskulen på Vestlandet |

Kommunalbanken

Innhold

4 | Klimarisiko kort forklart

Både klimaendringer og klimapolitikk kan føre til økonomiske rystelser

7 | Klimarisiko og finanssektoren

Hvordan og hvorfor kan klimarisiko påvirke finanssektoren og finansmarkedene?

12 | Klimarisiko og børsen

Hvorfor børsnoterte selskaper bør analysere og rapportere på klimarisiko

16 | Om kartleggingen

Klimarisiko-kartlegging av norske finansaktører og børsnoterte selskaper

17 | Kartleggingen oppsummert

Oppsummering av hovedpunktene i klimarisiko-kartleggingen

18 | Analyse 1 av kartlegging

Fra eksterne forventninger til intern handling

24 | Analyse 2 av kartlegging

Jakter på små og store utslippskutt

30 | Analyse 3 av kartlegging

Forberedelse på klimarisiko i en tidlig fase

36 | Slik håndterer vi klimarisiko i Oslo Pensjonsforsikring

Intervju: Åmund T. Lunde

40 | Slik håndterer vi klimarisiko i SpareBank 1 SR Bank

Intervju: Arne Austreid

44 | Om klimarisiko i børsnoterte Wallenius Wilhelmsen

Intervju: Roger Strevenes

48 | Slik håndterer vi klimarisiko i KLP

Intervju: Sverre Thornes

52 | Klimarisiko og praktisk styrearbeid:

Stop, think, act!

Intervju: Liv Monica Stubholt

56 | Slik kan de ansatte involveres i klimarisiko-arbeidet

Kronikk: Nanna Ringstad

59 | Utvalg, spørsmål og svar

Oversikt over deltagere

Utgitt av:

Norsk klimastiftelse
NORGES GRØNNE TANKESMIE

Norsk klimastiftelse er Norges grønne tankesmie. Stiftelsen sprer kunnskap og ideer til et bredt publikum om klimaendringer og klimaløsninger. Målet er et samfunn uten utslipp av menneskeskapt klimagasser. Klimastiftelsen har et særlig tett samarbeid med landets universiteter, høyskoler og forskningssentre.

Med prosjektstøtte fra:

FINANSMARKEDSFONDET

Finansmarkedsfondet finansierer forskning og allmennopplysning som gir bedre kunnskap om hvordan finansmarkedene fungerer og bidrar til økt etisk bevissthet. Fondet støtter Klimastiftelsens prosjekt «Klimarisiko – finans og børs» som inkluderer denne utgivelsen, journalistikk i form av intervjuer på Energi og Klima, åpne arrangementer mm.

KLIMARISIKO

Anders Bjartnes — Ansvarlig redaktør i Norsk klimastiftelse og Energi og Klima

Klimarisiko kort forklart

Klimaendringer og klimapolitikk kan begge føre til økonomiske rystelser. Klimarisiko er begrepet som favner både klimaendringer og tiltakene som bekjemper dem.

TEKST: ANDERS BJARTNES

Klimarisiko handler om fremtidig klimarelatert utvikling.

Finansiell klimarisiko har de siste to–tre årene blitt gjenstand for stadig mer oppmerksomhet, ikke minst innen finans- og næringsliv. Men også for stater og kommuner blir klimarisiko viktigere. Høsten 2017 nedsatte Erna Solbergs regjering et eget ekspertutvalg under Martin Skanckes ledelse for å analysere hvordan Norge og norsk økonomi er utsatt for klimarisiko. I tiden fremover blir oppfølgingen av dette utvalgets arbeid viktig; Hvordan kan vi, som samfunn og i hver enkelt virksomhet, best ta beslutninger som hensyntar virkningene av både klimaendringer og klimapolitikk?

Den britiske sentralbanksjefen Mark Carney har vært svært sentral i arbeidet med å definere hva økonomisk klimarisiko betyr. Han identifiserte i 2015 tre områder der klimaspørsmålet medfører risiko:

- **Fysisk risiko:** Kostnader knyttet til fysisk skade som følge av klimaendringer.
- **Overgangsrisiko:** Økonomisk risiko knyttet til overgangen til lavutslippssamfunnet.
- **Ansvarsrisiko:** Erstatningskrav knyttet til beslutninger eller mangel på beslutninger som på en eller annen måte kan knyttes til klimapolitikk eller klimaendringer.

Som leder i G20-landenes Financial Stability Board nedsatte Mark Carney i 2016 en ekspertgruppe med den tidligere New York-ordføreren, milliardæren og filantropen Michael Bloomberg, i spissen. Denne ekspertgruppen fikk navnet Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) og utarbeidet retningslinjer for hvordan selskaper bør rapportere om klimarisiko. Disse retningslinjene implementeres nå gradvis i mange selskaper verden over. Kanskje den viktigste komponenten i arbeidet er at TCFD etablerer et felles begrepsapparat som gjør det lettere å analysere og drøfte hva dette handler om.

Fysisk risiko deles inn i to grupper; akutt og kronisk.

Den **akutte** er knyttet til stormer og uvær, altså ekstreme værhendelser. Nå er hverken stormer eller uvær noe nytt, men klimaendringene gjør at ekstremværet forsterkes. Utbetalinger etter skader for eksempel kan bli kostbart for

«Et annet eksempel er at snømangel kan gjøre at skiturisme bortfaller som næringsvei i fjellområder.»

Verdiløse investeringer

«Stranded assets» er et begrep som brukes når en investering blir verdiløs, for eksempel på grunn av ny teknologi eller endrede politiske rammer. Et kullkraftverk kan eksempelvis bli verdiløst dersom høyere pris på utslipp av CO₂ (skatt eller kvotesystem) gjør kostnaden ved å produsere strøm høyere enn kraftprisen. Tilsvarende kan en fabrikk som produserer en vare som blir utkonkurrert av ny teknologi, bli verdiløs.

forsikringsselskaper, og samfunn må planlegge og bygge slik at bygninger og annen infrastruktur bedre tåler mer ekstremvær.

Den **kroniske** risikoen kan for eksempel innebære at områder blir uegnet for matproduksjon på grunn av mer tørke, eller at dårlig tilgang på ferskvann skaper store vansker for vannforsyningen i storbyer. Et annet eksempel er at snømangel kan gjøre at skiturisme faller bort som næringsvei i fjellområder.

Overgangsrisiko deles inn i fire kategorier; politikk og reguleringer, teknologi, marked og omdømme. Endringer som på en eller annen måte knyttes til overgangen mot et samfunn i tråd med målene i Paris-avtalen representerer en gigantisk transformasjon som forandrer rammene for næringsvirksomhet, i både smått og stort. Utfordringen er å kartlegge hvordan disse endringene kan påvirke ulike former for økonomisk aktivitet.

Politikk og reguleringer kan være beslutninger på globalt nivå som Paris-avtalen, og det kan være nasjonale beslutninger om eksempelvis en økt CO₂-skatt. Det kan også være lokale politiske vedtak om forbud mot visse

typer drivstoff eller andre restriksjoner på kjøring i byer.

Ny **teknologi** skaper også forsterket risiko. Billig solenergi utkonkurrerer fossil energi i mange deler av verden. Elbiler gjør at forbrenningsmotoren gradvis får avløsning.

Summen av **politikk og reguleringer** på den ene siden, og ny **teknologi** på den andre, gjør at **markedsforholdene** forandres. Det skapes nye markeder for lavutslippsteknologier, samtidig som gamle produkter faller i verdi.

Omdømmet til en sektor, et selskap eller et produkt er også en viktig faktor når klimarisiko skal vurderes. Å tiltrekke seg den beste arbeidskraften kan være vanskelig for et selskap som er tungt lastet med fossil energi. Forbrukernes atferd kan vendes raskt i favør eller disfavør av en virksomhet. Investorer og långivere kan også skremmes bort

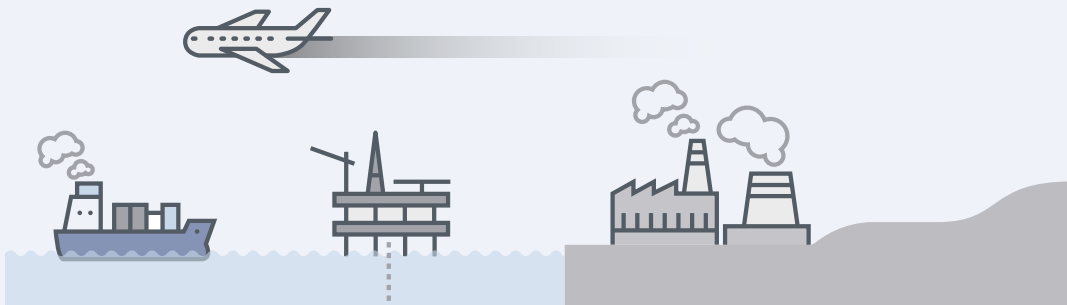
fra selskaper og bransjer som oppfattes som potensielle «stranded assets» i en fremtidig grønn økonomi (se tekstboks).

I tillegg til disse kategoriene har Mark Carney pekt på **ansvarsrisiko** som en egen mulig trussel. Forskjellige versjoner av klimasøksmål er reist mange steder i verden. De er ulike i sin karakter. Én variant kan være at det søkes erstatning fra selskaper eller land som har tjent store penger på salg av fossil energi. En annen kan være at selskaper saksøkes fordi de har tilbakeholdt, eller unnlatt å ta hensyn til, informasjon om hvordan klimaendringer eller klimapolitikk kan ha påvirket virksomheten. Dette er et felt der det trolig vil skje mye de kommende årene, etter hvert som både klimaendringene og klimapolitikken biter hardere.

«Å tiltrekke seg den beste arbeidskraften kan være vanskelig for et selskap som er tungt lastet med fossil energi.»

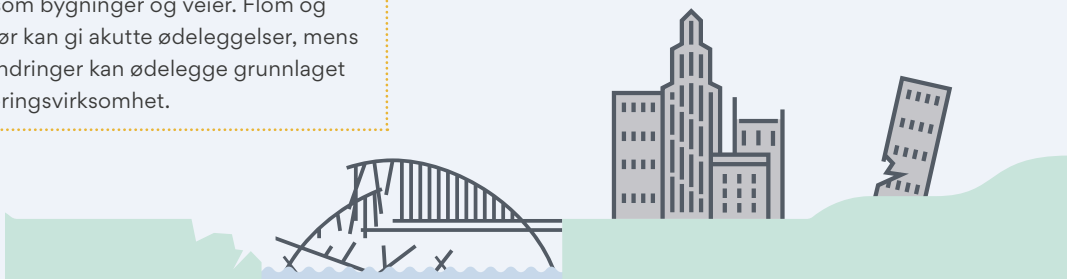
Klima som finansiell risiko

Fysisk risiko, overgangsrisiko og ansvarsrisiko

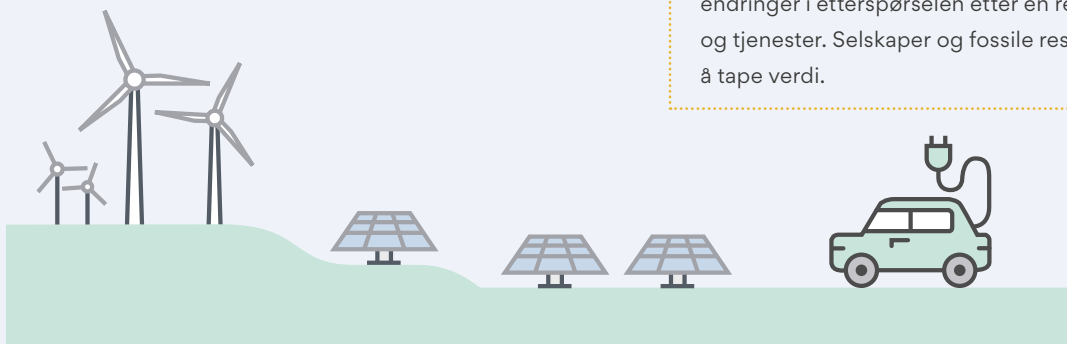
Fysisk risiko

Klimaendringer kan gi store skader på natur og infrastruktur som bygninger og veier. Flom og ekstremnedbør kan gi akutte ødeleggelser, mens varige klimaendringer kan ødelegge grunnlaget for å drive næringsvirksomhet.

Overgangsrisiko

Strengere klimakrav og ny teknologi kan gi store endringer i etterspørselen etter en rekke produkter og tjenester. Selskaper og fossile ressurser risikerer å tape verdi.

Ansvarsrisiko

Klimaendringer kan gi grunnlag for søksmål mot beslutningstakere i land og selskaper som har ansvar for store klimagassutslipp. Også manglende vilje til å forutse økonomiske tap på grunn av strengere klimakrav og ny teknologi kan føre til søksmål fra skadelidte investorer.

KLIMARISIKO OG FINANSSEKTOREN

Anne Jortveit — Nestleder i Norsk klimastiftelse

Hvordan og hvorfor kan klimarisiko påvirke finanssektoren og finansmarkedene?

God risikostyring innebærer at den som skal tjene penger på utlån, investering eller forsikring må ha kunnskap om hvordan klimaendringer og klimapolitikk kan påvirke egen portefølje og finansmarkedene.

TEKST: ANNE JORTVEIT

Skal du investere egne eller andres penger eller vurdere prisen på et lån eller en forsikring, må du ha en god forståelse av risiko om beslutningen skal stå seg. Det vet alle som er leder, eller ansatt, i finanssektoren. I takt med verdens behov for energiomstilling fra fossilt til fornybart – og i takt med økende, alvorlige klimaendringer – er *klimarisiko* blitt et begrep mange i finans og forsikring forholder seg til. Risikodirektør Dag Huse i Oljefondet formulerte det slik i et intervju på E24 i februar 2018:

– Klimarisiko er et av de områdene innen risiko som er minst kjent, og som er minst håndgripelig, men som potensielt har størst risikoelement. Det i seg selv er god nok grunn til å ha en person dedikert til dette.

Vi kan skille mellom ulike typer *klimarisiko* på denne måten: Den fysiske

risikoen (klimaendringer og ekstremvær), overgangsrisiko (endringer i politikk, marked, teknologi og omdømme) og ansvarsrisiko (risiko for søksmål). (Les mer i artikkelen *Klimarisiko kort forklart* på side 4).

Har allerede kostet dyrt

Klimarelatert risiko – ofte i kombinasjon med andre risikofaktorer – har allerede påført investorer, forsikringsbransjen og långivere dels store tap. Her er noen eksempler:

- I april 2016 skrev *hegnar.no* at «USAs største kullgruveselskap, Peabody Energy, begjærer seg konkurs. Konkurransen fra billig naturgass og satsingen på fornybare energikilder har rammet bransjen hardt.»
- I september 2018 fortalte The New York Times og Huffington Post om politikere og investorer i delstaten North Carolina i USA som overså klimaforskernes råd i 2010 om klimarisiko i form av fremtidig

«Å ikke ha kunnskap om klimarisiko vil øke faren for feilinvesteringer.»

«Klimarelatert risiko – ofte i kombinasjon med andre risikofaktorer – har allerede påført investorer, forsikringsbransjen og långivere dels store tap.»

havnivåstigning og økt ekstremvær. Kystområder ble utviklet og utbygget. I september 2018 traff orkanen Florence kystlinjen med ødeleggende kraft. På grunn av klimaendringene var mengden regn 50 prosent større enn den ellers ville vært, ifølge forskere ved Stony Brook University.

- I august 2017 skrev Bloomberg at 300 000 dieserbiler til en verdi av fem milliarder dollar samlet støv på et tysk lager. Potensielle politiske restriksjoner mot fossilbiler, særlig i byområder, gjorde at mulige kjøpere betakket seg, i høy grad godt «smurt» av dieselgate-skandalen.
- I august 2018 skrev Financial Times at markedet for gassturbiner har skrumpet kraftig, noe som skyldes stadige prisfall innen fornybar energi. I FT-artikkelen kom det frem at naturgass lenge var beskrevet som «fremtidens drivstoff», men at spådommene til International Energy Agency (IEA) om en kommende «golden age of gas» ikke har slått til – ikke minst på grunn av kontinuerlige prisfall på fornybar energi som sol og vind.
- I årene fra 2010 og fremover falt verdien av kraftselskaper i Tyskland voldsomt. Fornybar energi ble hjul-

pet inn på markedet, særlig gjennom det politiske vedtatte Energiewende – og verdien på kullkraftverk, kjernekraftverk og gasskraftverk raste. Norske Statkraft hadde investert tungt i E.On og tyske gasskraftverk, milliardverdier som fordunstet.

Alt dette er eksempler på penger som er satt i arbeid i prosjekter der investor, utlåner eller forsikrer undervurderte eller hadde mangelfull kunnskap og analyser om ulike former for klimarisiko. Lett å påpeke i etterpåklokskapens irriterende klare lys. Men flere av disse finansielle klimarisikofaktorene kunne vært priset inn om ulike sider ved klimapolitikken og energiomstillingen var blitt lagt til grunn i risikoanalysene.

Risikostyring og prising

Nå er jo ikke poenget for finansaktører å *unngå* risiko, men å *identifisere* den, *forstå* den og ikke minst *prise* den riktig. Korrekt prising gjør faren for feilinvesteringer mindre. Og jo større

risikoen er, desto høyere krav stiller investor og utlåner til avkastning. Oppsiden må være høyere om pengene skal utsettes for større risiko.

Der bankene vurderer risikoen som høy, blir lånerenten høy og kapitalen vanskeligere å få tak i. Å ikke ha kunnskap om klimarisiko vil øke faren for feilinvesteringer.

Den nyeste rapporten fra FN's klimapanel om hva som må til om vi skal kunne nå 1,5-radersmålet, og hva som er konsekvensen av ulike grader av global oppvarming, maner til temposkifte i energiomstillingen. Gradvis strengere klimapolitikk på globalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå er nødvendig. Det er også påkrevet med en høyere pris på CO₂-utslipp, supplert med ulike insentiver som kan lirke på plass fossilfrie løsninger på bekostning av de fossile. Alt dette må på plass – på samme tid som klimaendringene vil forstyrre og overrumple oss med stadig mer kostbart og ødeleggende ekstremvær og naturkatastrofer.

Investorer, banker og fond er i høy grad eksponert mot *fysisk klimarisiko* som ekstremvær og ødeleggelser. De møter også *overgangsrisiko*, som strengere klimapolitikk og endret etterspørsel, ved utlån til og investeringer i ulike næringer.

For forsikringsbransjen er det nær sagt risikoen som er selve forretningsideen, det at uønskede, kostbare hendelser skaper behov for å erstatte og reparere. Klimaendringene gjør denne risikoen høyere og mer uoversiktlig enn før.

For å gjøre det enklere for investorer og selskaper å finne ut av – og rapportere på – om de er utsatt for klimarisiko, har G20-landenes Financial Stability Board (FSB) utviklet rapporteringsverktøyet med det lange navnet Task Force on Climate-related Financial Disclosures, som regel kalt TCFD. Det kan virke nokså komplekst ved første øyekast, men om du vil se et eksempel på hvordan dette rapporteringsverktøyet kan anvendes i det praktiske liv kan du sjekke det i Klimarapport 2017 fra det svenske pensjonsfondet «Fjærde AP-fonden». Fondet er en betydelig finansaktør, som ved utgangen av første halvår 2018 hadde en fondskapital på nær 367 milliarder svenske kroner.

Ut fra anbefalingene i TCFD identifiserer «Fjærde AP-fonden» klimarisikoer som forvalterne må ta hensyn til i sine investeringer. Det kan være økte kostnader knyttet til klimagassutslipp, økte reguleringer for ulike produkter og tjenester og økt fare for å stevnes for retten. Andre faktorer er faren for utskifting av produkter og tjenester

til alternativer med lavere klimagassutslipp, at kundenes preferanser kan endres og faren for at bransjer kan bli stigmatisert. Værhendelser som syklo-ner og oversvømmelser og ikke minst havnivåstigning vurderes også.

Men felles for disse risikoene er at det ikke er så lett å ha en eksakt formening om *når* de eventuelt inntreffer og *med hvilken styrke*. Mange faktorer spiller inn. Dessuten: mye kapital vil være i bevegelse de neste tiårene om klimamålene skal nås. Ifølge TCFD vil overgangen til en såkalt lavkarbonøkonomi kreve investeringer i størrelsesordenen tusen milliarder dollar i gjennomsnitt per år – og det i mange år fremover. For langsiktige utlånere eller investorer, er det nødvendig å finne ut om selskaperne de har investert i har en fremtidig plass i en lavkarbonøkonomi og klarer å manøvrer seg dit gjennom en godt timet omstilling.

Brå og dyre korreksjoner?

God, kunnskapsbasert risikostyring kan forhindre brå og kostbare korreksjoner i finansmarkedene. Felles for historiens mer dramatiske korreksjoner i finansmarkedene er at aktørene i markedet ikke i tilstrekkelig grad la merke til hva som bygget seg opp – og det rett rundt dem. To eksempler:

- 19. oktober i 1987 opplevde børsene verden over krakket som siden fikk navnet *Black Monday*. Dow Jones falt med om lag 23 prosent, børsen i Oslo raste bortimot 20 prosent. I ettertid var det «lett» å analysere seg frem til hvorfor utviklingen endte i et krakk. Men for aktørene som sto med bena midt i markedet var det ikke så lett å få øye på det som var i ferd med å treffe dem.
- Finanskrisen i 2008 hadde også bygget seg opp over tid – men ikke på en slik måte at nok aktører

«Å prise klimarisiko innebærer å beregne sannsynligheten for at ulike klimaeffekter påvirker kontantstrømmen – eller lønnsomheten – i investeringen, i utlånet eller til forsikringsobjektet.»

«Dersom flere aktører innen finans blir bedre på å rapportere på klimarisiko slik at informasjonen blir sammenliknbar og transparent, vil det kunne forebygge brå og dyre korreksjoner i finansmarkedene, bidra til finansiell stabilitet og dessuten allokere pengene til prosjekter som har en plass i et lavkarbonsamfunn.»

la merke til det og fikk forhindret den. Finansboblen sprakk – enorme verdier fordunstet. Hendelsen preget finanssektoren og samfunnet i lange tider.

Er det fare for korreksjoner – og til og med krakk – i klimaendringenes og energiomstillingens tid? For å forsøke å svare på det spørsmålet kan vi se for oss en mulig situasjon der flere av de alvorlige konsekvensene som FNs klimapanel beskriver inntreffer samtidig:

Gjennom sommeren blir det tydelig at verdens fire såkalte «brødkurver», Ukraina, Kina, Europa og USA, rammes av hetebølger og alvorlig tørke. Kornavlingene svikter. Tross kunnskap om at noe slikt kunne skje, er verdens

kornimportører langt ifra forberedt. Samtidig råkes mange land av langdryge, omfattende branner grunnet overoppheting. Arealer legges øde, store folkemengder evakueres, enorme ressurser settes inn for å få kontroll på flammene. Høsten starter med daglige styrtregn – på samme tid mange steder i verden. Overvann og orkaner ødelegger hjem og infrastruktur, kostnadene blir så høye at forsikrings-selskapene ikke har mulighet til å reparere og erstatte verdier som er gått tapt. Verdens regulerende myndigheter, som har unnlatt å legge til rette for en velordnet overgang til lavkarbonsamfunnet, får nå et voldsomt hastverk med å vise handlekraft og avslutte fossilalderen i form av konstant og kompromissløs politikk. Dette gir i sin tur dramatisk fall i verdien på

fossil energi og tilknyttet virksomhet. Også store fall i aksjekursen på selskaper der hele forretningsvirksomheten er avhengig av fossil energi, som luftfarten, følger som en konsekvens.

Finansinstitusjoner og investorer som har gjort sine kjølige analyser og priset inn klimarisiko, vil kunne komme seg noenlunde helskinnet gjennom også større korrigeringer i finansmarkedet.

Å prise klimarisiko innebærer å beregne sannsynligheten for at ulike klima-effekter påvirker kontantstrømmen – eller lønnsomheten – i investeringen, i utlånet eller til forsikringsobjektet: Hvordan vil dette eiendomsprosjektet tåle gjentatte styrtregn, hvordan ligger det til med tanke på vannføringen i kommunen? Kan ny og streng klima-

De siste årene har forskere og finansielle institusjoner advart om at vi kan oppleve ustabilitet i finansmarkedene fordi vi ikke klarer å organisere overgangen til lavkarbonsamfunnet jevnt og trutt. I stedet vil altfor mye skje uforberedt og på en gang, brått og kontant. UKs sentralbanksjef Mark Carney beskriver dette som ‘the transition risks that can arise through a sudden and disorderly adjustment to a low carbon economy,’ – blant annet i talen *A Transition in Thinking and Action* som han holdt på ‘International Climate Risk Conference for Supervisors, De Nederlandsche Bank, Amsterdam’ i april 2018. (Du finner den på bankofengland.co.uk.) I juni 2018 omtalte VG en ny studie – publisert i tidsskriftet *Nature Climate Change* – som viser at et brått fall i verdier knyttet til fossilt brensel, kan kaste verden ut i nedgangstider og økonomisk kaos. Førsteamanuensis ved Radboud universitet i Nederland og Cambridge universitet i England – Jean-Francois Mercure – har ledet denne studien.

FAKSIMILE: VG 5. JUNI 2018
.....

politikk som forbud eller avgifter føre til markedssjokk? Risikerer jeg å måtte skyte mer midler inn i prosjektet? Blir sjansene for avkastning mindre?

Å beregne prisen på klimarisiko er i prinsippet det samme som helt ordinær finansanalyse, men mye av den klimarisikoen som kan påvirke lønnsomheten er relativt nye faktorer:

- mye hyppigere og kraftigere ekstremvær.
- en verdensomfattende energiomstilling som eskalerer.
- at svært mye ressurser på en og samme gang settes inn på å få frem alternative energikilder ved hjelp av forskning, utvikling og innovasjon.

- at disse alternativene hjelpes frem av klimapolitiske tiltak som avgifter på det man vil ha mindre av og subsidier på det man vil hjelpe inn i markedene.
- et felles globalt mål gjennom Paris-avtalen, der landene er gjensidig forpliktet til å få fart på energiomstillingen.

Dersom flere aktører innen finans blir bedre på å rapportere på klimarisiko

slik at informasjonen blir sammenliknbar og transparent, vil det kunne forebygge brå og dyre korreksjoner i finansmarkedene, bidra til finansiell stabilitet og dessuten allokere pengene til prosjekter som har en plass i et lavkarbonsamfunn.

«...klimaendringene vil forstyrre og overrumple oss med stadig mer kostbart og ødeleggende ekstremvær og naturkatastrofer.»

KLIMARISIKO OG BØRSEN

Lars-Henrik Paarup Michelsen — Daglig leder i Norsk klimastiftelse

Hvorfor børsnoterte selskaper bør analysere og rapportere på klimarisiko

Hvordan vil klimaendringer og skjerpet klimapolitikk påvirke fremtidsutsiktene til børsnoterte selskaper? Om ikke spørsmålet stilles internt, vil aksjonærer, investorer, banker, forsikringselskaper og ratingbyråer snart kreve svar.

TEKST: LARS-HENRIK PAARUP MICHELSEN

Norske børsnoterte selskaper er opptatt av klimarapportering, viser en kartlegging gjort av Norsk klimastiftelse høsten 2018. 14 av de 15 største selskapene på Oslo Børs oppgir at de gir ut årlige regnskap over virksomhetens direkte og indirekte klimagassutslipp. Klimaregnskap er et nødvendig verktøy for selskaper som ønsker å gå systematisk til verks for å redusere eget karbonfotavtrykk.

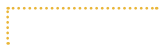
En vanlig misforståelse er at det å rapportere på klimarisiko er det samme som klimarapportering. Det er det ikke. Å rapportere på klimarisiko handler om å analysere hvordan klimaendringer og klimapolitikk kan utvikle seg fremover, og å prøve å forstå hvilke oppsider og nedsider dette representerer for selskapet. Svært få børsnoterte selskaper rapporterer på klimarisiko i dag, men før eller senere vil alle måtte gjøre det. Klimautfordringen tar stadig

mer plass i samfunnet – det berører alle bransjer og sektorer i større eller mindre grad. Å forstå konsekvensene for eget selskap, handler helt enkelt om lønnsomhet og aksjonærverdier på kort, mellomlang og lang sikt. Ansvar for klimarisikoarbeidet bør derfor ikke gjemmes bort i organisasjonen, men

plasseres på øverste ledelsesnivå og integreres i styrets strategiske arbeid.

I litteraturen skilles det mellom tre typer *klimarisiko*: Den fysiske risikoen (klimaendringer og ødeleggelser som følge av ekstremvær), overgangsrisiko (endringer i politikk, marked, teknologi

«I 2015 vedtok daværende Statoils generalforsamling et aksjonærforslag om å stressteste selskapets portefølje mot togradersmålet. Slik begynte det, og tre år senere er Equinor et av selskapene på Oslo Børs som har kommet lengst i arbeidet med å forstå selskapets klimarisiko.»

«Å rapportere på klimarisiko handler om å analysere hvordan klimaendringer og klimapolitikk kan utvikle seg fremover, og å prøve å forstå hvilke oppsider og nedsider dette representerer for selskapet.»

og omdømme) og ansvarsrisiko (risiko for søksmål). Men hva betyr klimarisikoen «stammespråk» egentlig? Hvilke spørsmål skal man stille for å avdekke om man som selskap er robust nok til å møte fremtidens usikkerhet?

De fysiske konsekvenser

Utgangspunktet som gjelder alle sektorer er dette: Temperaturen på jorden stiger. De siste fem årene har vært de fem varmeste som noen gang er registrert, med 2018 som det fjerde varmeste. I takt med oppvarmingen ser vi en tydelig økning i ekstremvær, som tørke, flom og orkaner. Samtidig påvirker oppvarmingen havet. Økt CO₂-innhold bidrar til at sjøvannet blir surere, som igjen får konsekvenser for livet under vann. Alt dette skjer ved «bare» en grads oppvarming. Det store spørsmålet er hvilke konsekvenser vi kan vente oss om temperaturen stiger ytterligere en, to eller tre grader.

Driver man for eksempel et norsk **sjømatelskap** kan disse spørsmålene knyttet til den fysiske klimarisikoen være relevante:

- Hvilke konsekvenser kan hyppigere ekstremvær få for hvor og hvordan man driver et fiskeoppdrett? Hvilke konsekvenser kan det få for anlegg, utstyr og ansattes sikkerhet?
- Hvordan kan varmere hav og økt havforsuring endre forholdene for fisken i havet?
- Hvordan kan sjømatproduksjonens verdikjede påvirkes dersom den globale soyaproduksjonen opplever økende avlingssvikt på grunn av stadig mer tørke?

Når politikk og teknologi utfordrer

Overgangsrisiko er mer uoversiktlig. Overgangsrisiko omfatter endringer

i politikk, teknologi, marked eller omdømme i overgangen til et lavutslipps-samfunn. Politikerne kan for eksempel skru opp avgiftene på utslipp, eller innføre forbud eller begrensninger mot visse produkter eller aktiviteter. Jo mer alvorlig klimakrisen blir, desto mer tilbøyelig kan man anta at politikerne blir til å gjennomføre nye «grep».

Også teknologiskifter kan komme brått på. Bare spør det amerikanske konglomeratet General Electric (GE). De opplever nå et *annus horribilis*, mye på grunn av endringer i kraftmarkedet. Mens solceller, vindkraft og batteriteknologi blir stadig mer konkurransedyktig, blir kjøperne av GEs nye gasskraftturbiner stadig færre. I 2018 har selskapet skrevet ned verdier for titalls milliarder kroner, nullet ut aksjonærenes utbytte og fått kredittverdigheten nedgradert.

«Enten det gjelder fysisk klimarisiko, overgangsrisiko eller ansvarsrisiko, er det viktig at man som selskap ikke går for snevert til verks i analysen.»

Også andre forhold enn teknologi kan endre de etablerte selskapenes lønnsomhet. Nye konkurrenter fører også med seg nye måter å gjøre ting på. Kunder og forbrukere kan få helt andre preferanser i morgen enn det de har i dag. Rødt kjøtt kan bli «ut», restauranter kan komme til å si nei til flyfraktet fisk og mobilitetstjenester kan bli viktigere enn bilsalg. Det er summen av alle disse dimensjonene knyttet til klimaomstillingen som utgjør et selskaps overgangsrisiko.

Er man et norsk selskap innen **oljeservice** kan dette være relevante spørsmål å stille om overgangsrisiko:

- Hva blir konsekvensene for oljeservice på norsk sokkel dersom petroleumsskattereglene strammes til i neste regjeringsforhandling, slik at oljeselskapene må bære en større del av investeringene selv?
- Hvordan vil den globale etterspørselen etter olje påvirkes om internasjonal skipsfart innretter seg etter målet om å redusere sektorens klimagassutslipp med 40 prosent innen 2030 og halvere dem innen 2050?
- Kan selskapets kompetanse anvendes i andre sektorer enn olje- og gassnæringen?

Søksmål

Ansvarsrisiko er den tredje klimarisikokategorien. Noe forenklet kan man si at det er risikoen for å bli stilt til ansvar gjennom søksmål for noe man har gjort, eller latt være å gjøre, relatert til klimaendringene. Det er ikke like allment som de første to kategoriene, men alle selskaper bør ha et bevisst forhold til problemstillingene som ansvarsrisiko tar opp.

Antall klimasøksmål globalt har eksplodert de senere årene. De omhandler alt fra erstatning for klimarelaterte naturødeleggelser til fravær av utslippsreducerende tiltak og mangelfull klimarisikorapportering. Dynamikken er som følger: Når avstanden mellom vedtatte klimamål og det som skjer på bakken øker, og kostnadene ved ekstremvær vokser, da melder behovet seg for

å stille myndigheter og selskaper til ansvar. Selv om de fleste klimasøksmål ikke fører frem, representerer de et betydelig omdømmeproblem for dem som saksøkes.

For et børsnotert **transportselskap** kan dette være relevante spørsmål å ta stilling til:

- Har selskapet tatt investeringsbeslutninger som vil føre til økte utslipp av klimagasser?
- Har selskapet latt være å gjennomføre utslippsreducerende tiltak?
- Har selskapet informert eiere, investorer og andre interessenter om hvordan selskapets verdier vil utvikle seg i en verden som når klimamålene?

Ikke tenk for snevert

Enten det gjelder fysisk klimarisiko, overgangsrisiko eller ansvarsrisiko, er det viktig at man som selskap ikke går for snevert til verks i analysen. Selv om man kommer frem til at forventet ekstremvær i Norge er håndterbart også i et høyutslippsscenario, kan det tenkes at konsekvensene er helt annerledes for aktører lenger ned i verdikjeden. Hva med tilgangen på råvarer eller andre innsatsfaktorer? Eller transport- og logistikkmønstre som man

bygger virksomheten på (kan selskapet rammes av transportbrudd andre steder i verden som følge av nedbør og flom)?

Det er også viktig at man ikke svarer på spørsmålene ut fra hva man *tror* vil skje i fremtiden, men at man forholder seg til hva som *kan komme til å skje*. I løpet av dette århundret kan vi se en temperaturstigning på 1–2 grader (i tråd med Paris-avtalens mål), 3–4 grader (slik vi har kurs mot nå) eller 5–6 grader (om vi mislykkes helt i omstillingen). Det er mange utveier, med ulik grad av trusler og muligheter.

Ikke vent til noen krever svar

Å analysere egen klimarisiko er i selskaps egen interesse. Økt kunnskap og refleksjon om konsekvenser av fremtidige klimaendringer og klimapolitikk, vil kort og godt gjøre selskapet bedre rustet til å møte fremtiden.

Men klimarisiko er ikke et internt anliggende. Vi ser nå en trend der eiere, investorer og finansaktører i økende grad krever god og utfyllende informasjon om hvordan selskapene møter klimatrusselen. To ferske eksempler:

- Høsten 2017 gikk to aksjonærer i Commonwealth Bank of Australia til

søksmål mot banken fordi banken i sin årsrapport ikke innrømmet at klimaendringer representerte en investeringsrisiko. Søksmålet ble senere trukket da banken ombestemte seg og endret praksis i påfølgende årsrapportering.

- I USA har ExxonMobil vært utsatt for en rekke klimasøksmål. Men søksmålet som ble reist mot Exxon i 2018 av statsadvokaten i New York, skiller seg fra de andre. Det handler ikke om hva selskapet har gjort eller ikke gjort for å bidra til den globale oppvarmingen, men om feilinformasjon overfor investorene. Statsadvokaten hevder at Exxon ikke har kommunisert riktig til investorer om hvilken karbonpris som legges til grunn ved investeringsbeslutninger.

Børsnoterte selskaper i Norge har gjennom regnskapslovens § 3–3a plikt til å gi «opplysninger om *finansiell risiko som er av betydning for å bedømme*

foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat.» Det står ingenting spesifikt om klimarisiko, men man bør ikke bli overrasket om noen krever svar på spørsmål som dem vi har reist i denne artikkelen med bakgrunn i dagens informasjonsplikt.

Børsnoterte selskaper kan bare ignorere klimarisiko så lenge aksjonærene, investorene, bankene, forsikrings-selskapene, ratingbyråene og myndighetene aksepterer det. Equinor er et eksempel på nettopp dette. I 2015 vedtok daværende Statoils generalforsamling et aksjonærforslag om å stressteste selskapets portefølje mot togradersmålet. Slik begynte det, og tre år senere er Equinor et av selskapene på Oslo Børs som er kommet lengst i arbeidet med å forstå selskapets klimarisiko.

«Antall klimasøksmål globalt har eksplodert de senere årene.»

Klimarisiko — finans

Kartlegging av hvordan klimarisiko håndteres

Norsk klimastiftelse har høsten 2018 kartlagt håndteringen av klimarisiko hos norske finansaktører og børsnoterte selskaper – som en del av et større klimarisikoprojekt finansiert av Finansmarkedsfondet. På side 16–35 presenterer vi resultatene av årets kartlegging. Alle spørsmål og svar er også samlet i tabeller bakerst i rapporten.

Om kartleggingen

Formålet med kartleggingen har vært å finne ut hvorvidt klimarisiko står på agendaen i norske virksomheters styrer og ledelse, og hvordan dette eventuelt følges opp.

Kartleggingen ble gjennomført ved hjelp av et elektronisk spørreskjema som ble sendt til ledelsen eller andre offentlige kontaktpersoner. Virksomhetene har selv bestemt hvem som skulle svare på spørsmålene. Svarene ble avgitt i perioden 5. september – 29. oktober 2018.

Vi har valgt ikke å publisere hvilke virksomheter som har svart hva. Dette var nødvendig for å få flest mulig til å svare. Samtidig mener vi det mest interessante ikke er hva enkeltvirksomheter

svarer, men det overordnede bildet.

I alt 55 selskaper har svart på årets kartlegging. Av disse kommer 40 fra finansbransjen (fordelt på sektorene

bank, livsforsikring, skadeforsikring, kapitalforvaltning og kommunale pensjonskasser/livsforsikringselskap) og 15 fra børsnoterte selskaper som ikke tilhører finans. Selv om utvalget er lite, har vi valgt de største selskapene. Hadde utvalget blitt utvidet med flere respondenter, er det grunn til å tro at andelen som oppgir at de har klimarisiko på agendaen ville gå ned.

Man må også ta med i vurderingen av resultatene at det er store forskjeller mellom mange av respondentene, og at sammenligning mellom sektorer og selskaper ikke alltid gir mening.

Et stort finanskonsern med tusenvis av ansatte har helt andre forutsetninger for å kunne holde seg oppdatert på et relativt nytt felt som klimarisiko enn det en kommunal pensjonskasse med en håndfull ansatte har.

Fullstendig liste over respondentene, samt detaljert oversikt over spørsmål og svar, finnes bakerst i rapporten.

og børs 2018

av finansbransjen og børsnoterte selskaper

! Kartleggingen oppsummert

1. Utslippskontroll i eget hus

Å føre klimaregnskap ser ut til å ha blitt et hygienekrav på Oslo Børs. Hele 90 prosent av de børsnoterte selskapene svarer at de gir ut årlige regnskap over virksomhetens direkte og indirekte utslipp. 55 prosent av finansaktørene oppgir det samme.

Over halvparten av respondentene sier også at de stiller klimakrav ved investeringer og innkjøp. Blant bankene sier 70 prosent at de stiller klimakrav ved utlån og innkjøp. En like stor andel av kapitalforvaltningsselskapene gjør det samme ved investeringer.

2. Klimarisiko på dagsordenen

Klimarisiko står på agendaen hos store norske selskaper – dersom denne kartleggingen er representativ. 87 prosent av de spurte svarer at klimarisiko har vært drøftet av ledelsen det siste året, mens 76 prosent sier at klimarisiko har vært drøftet av styret. 80 prosent svarer at det er definert hvem i selskapets ledelse som har ansvar for å følge opp klimarisiko. På alle disse spørsmålene er det små forskjeller mellom finansbransjen og de børsnoterte selskapene.

En mulig forklaring til hvorfor så mange drøfter klimarisiko internt, er at omgivelsene forventer det. På spørsmål om selskapet opplever at investorer og andre stakeholdere stiller krav om at det gjør vurderinger av klimarisiko, svarer 76 prosent ja. Blant de børsnoterte svarer hele 93 prosent dette.

3. Ingen grundige analyser

Kartleggingen viser samtidig at arbeidet med klimarisiko ikke er kommet skikkelig i gang. En tredel av de spurte svarer at de ikke har analysert hvordan klimarisiko kan påvirke selskapets fremtidsutsikter.

40 prosent av aktørene i finansbransjen har ikke analysert hvordan klimaendringene kan påvirke selskapets forretningsmodell. 60 prosent av bankene har ikke analysert klimaendringenes påvirkning av utlånsporteføljen. Ingen av de kommunale pensjonskassene/livsforsikrings-selskapene har klimatestet sin forretningsmodell, mens 80 prosent ikke har testet investeringsstrategi.

Bruk av scenarier står sentralt i klimarisiko-arbeid. Kun 22 prosent av respondentene svarer at de har brukt scenarier. 44 prosent svarer nei. 31 prosent oppgir at de har konkrete planer om å bruke scenarier i fremtiden.

ANALYSE 1

Olav Anders Øvrebø — Redaktør i Energi og Klima

Fra eksterne forventninger til intern handling

Klimarisiko må på dagsordenen i de største norske finans- og børselskapene – det er beskjeden selskapene får fra sine omgivelser. Selskapene har også begynt å følge opp, med plassering av ansvar og drøftinger i ledelse og styre, men mange er ennå bare i startfasen.

TEKST: OLAV ANDERS ØVREBØ

I Norsk klimastiftelses kartlegging melder 42 av 55 selskaper (76 prosent) at investorer eller andre interessenter stiller krav om at klimarisiko blir

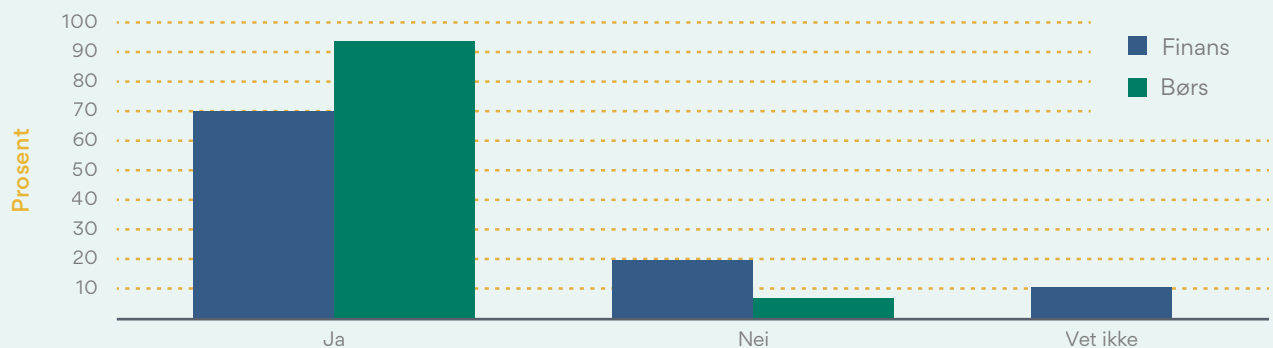
vurdert. «Ja, dette er et økende krav, særlig blant investorer», rapporterer et av selskapene.

Blant Norges 15 største børsnoterte selskaper (finans holdt utenfor) er tendensen aller tydeligst. 14 av 15 sier at de møter krav om å vurdere klimarisiko.

Presset utenfra

Opplever selskapet at investorer og andre stakeholdere stiller krav om at dere gjør vurderinger av klimarisiko?

KILDE
Norsk klimastiftelse

Tre hovedpoenger fra artikkelen

- Tre av fire selskaper møter krav fra investorer og interessenter om at de må vurdere klimarisiko.
- Åtte av ti selskaper har plassert ansvaret for å følge opp klimarisiko hos én person i ledelsen.
- Mange er i startfasen med analyse av klimarisiko og oppbygging av kompetanse.

Også ni av ti kapitalforvaltningsselskaper i kartleggingen opplever å møte slike krav. Blant skadeforsikringsselskapene møter halvparten krav om å vurdere klimarisiko. Samlet sett melder 70 prosent av finansselskapene om at de avkreves vurdering av klimarisiko.

Gjenspeiles denne klare forventningen i at selskapene drøfter klimarisiko internt – og hvordan gjør de det i så fall?

Har drøftet klima og klimarisiko

Kartleggingen søkte å fastslå det grunnleggende: Er klimarisiko et tema i selskapene? Svarene tyder på at klimarisiko har fått en plass på agendaen i mange av virksomhetene som er med i kartleggingen.

På spørsmål om styret i selskapet har drøftet klimarisiko det siste året, svarer igjen 42 av 55 bekreftende. Også her

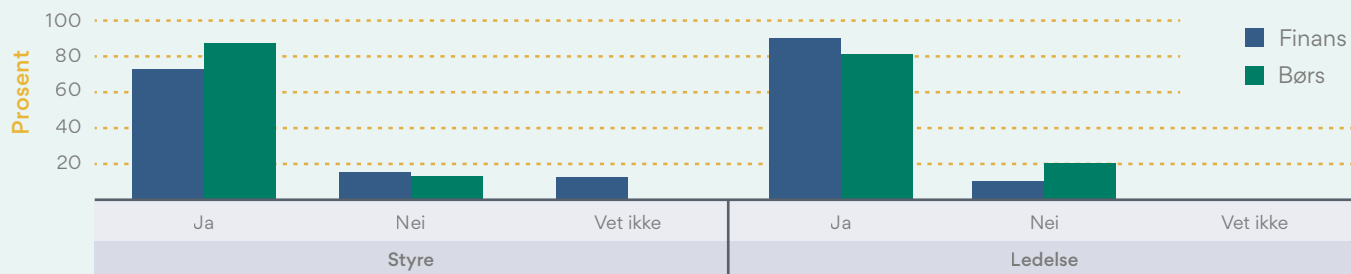
har børselskapene flest positive svar med 87 prosent, mens 73 prosent av finansselskapene sier styret har tatt opp klimarisiko.

Andelen som har drøftet klimarisiko i ledelsen er høyere, med 87 prosent totalt. Finans ligger noe høyere enn børselskapene. Innen bank og livsforsikring sier samtlige at klimarisiko har vært drøftet i ledelsen det siste året.

Risiko på dagsordenen

Begrepet klimarisiko betegner trusler og muligheter knyttet til klimaendringer og omstilling til et lavutslippssamfunn. Har klimarisiko vært drøftet av styret og/eller ledelsen i selskapet i det siste året?

KILDE
Norsk klimastiftelse

Andelen som melder om at klimarisiko har vært drøftet, virker høy. En nærmere analyse av resultatene fra kartleggingen viser at svarene kan gi et litt for positivt bilde av situasjonen. Selskapene ble også bedt om å utdype svarene sine med fritekstsvær. Flere svar tyder på at noen respondenter har tolket «klimarisiko» som «klimaspørsmål generelt» eller «bærekraftsspørsmål generelt».

Ett selskap skriver for eksempel at «bærekraft har vært tema, og styret støtter satsing på bærekraft.» Et annet noterer at «klima har vært et tema i styret.» Andre igjen skiller tydelig mellom klimarisiko og relaterte spørsmål: «Miljørisiko har vært oppe i forbindelse

med en generell diskusjon om ESG/SRI-arbeidet, men ikke klimarisiko spesifikt.» Og det er eksempler på selskaper som gir flere detaljer om klimarisiko-drøftinger: «Klimarisiko har vært drøftet i forbindelse med flere saker, for eksempel: selskapets strategi, vedtak av nye utelukkelseskriterier, strategi for eierskapsutøvelse, nytt fondsprodukt.»

Klimarisiko er gitt en kort definisjon i kartleggingen, men det virker sannsynlig at begrepet ennå ikke er så innarbeidet at alle forstår det på lik måte. Klimarisiko dekker også mange aspekter – fra fysisk klimarisiko til finansiell risiko i forbindelse med overgangen til et lavutslippssamfunn.

Hvem har ansvaret?

Det internasjonale arbeidet for åpenhet om klimarisiko i Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) gir anbefalinger om hvordan selskaper bør opplyse om sitt klimarisikoarbeid. Flere av selskapene i Klimastiftelsens kartlegging henviser også til TCFD. En av gruppens anbefalinger er at et selskap skal plassere ansvar for klimarelaterte spørsmål i ledelsen eller komiteer.

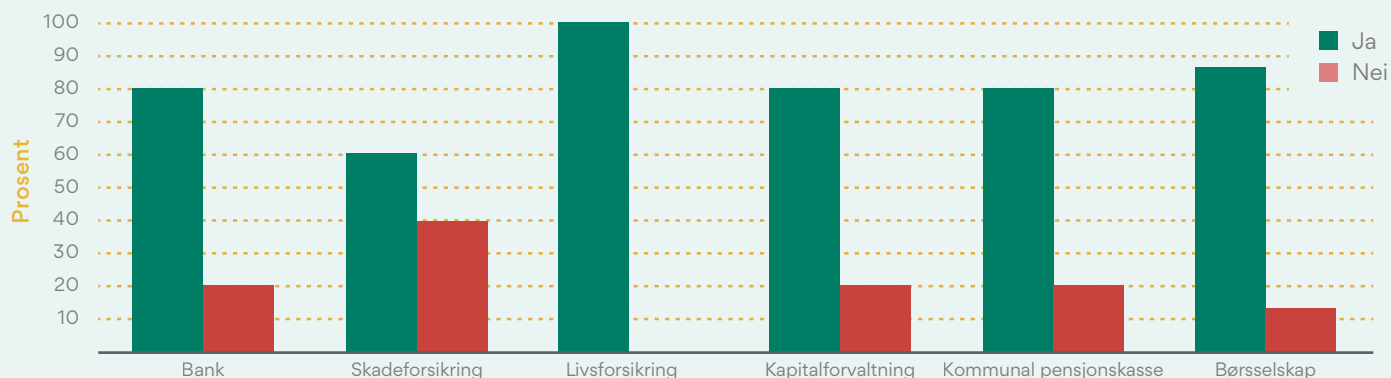
I kartleggingen ble det spurt om det er definert hvem i ledelsen som har ansvaret for å følge opp klimarisiko. 44 av 55 selskaper – 80 prosent – svarer bekreftende, mens resten svarer nei.

Alle de fem livsforsikringselskapene

Ledelsesansvar

Er det definert hvem i ledelsen av selskapet som har ansvaret for å følge opp klimarisiko?

KILDE
Norsk klimastiftelse

svarer at de har definert ledelsesansvaret, mens 13 av 15 børselskaper har gjort dette. Lavest ligger skade- forsikring, der seks av ti selskaper har plassert lederansvaret for klimarisiko.

Handling – helt konkret

Selskapene som har begynt å ta tak i klimarisiko – hvordan jobber de faktisk med temaet? I kartleggingen ble selskapene bedt om å beskrive hovedtrekkene i arbeidet med å analysere og følge opp klimarisiko.

Flere selskaper melder om at de er i startfasen:

«Vi har ikke etablert systematisk risikogjennomgang knyttet til klima, men arbeidet for å finne en metodikk har startet. Ledelsen vil bli involvert i arbeidet når vi har kommet lengre i etableringen av metodikk og systematikk», skriver et selskap.

Andre er kommet et stykke videre og er i ferd med å systematisere arbeidet:

«Konserndirektør finans (CFO) er ansvarlig for oppfølging av klimarisiko. I de nærmeste månedene vil selskapet arbeide med å mer systematisk integrere klima i de etablerte strategi- og

risikoprosesser. I disse dager gjennomføres en kartleggingsprosess for å definere de viktigste klimarisikoene og risikodriverne for selskapet.»

Noen selskaper vektlegger konkrete, fortløpende vurderinger av klimarisiko:

«Løpende analyser av utslipp fra selskapene i porteføljen rapporteres til styret. Strategier for å hensynta og måle klimarisiko. Diskusjoner og analyser av hvordan vi kan jobbe med påvirkning av selskapene i de ulike porteføljene, av klimatilpasning på eiendommer og av klimarisiko i bygg som vi forsikrer.»

Et av finansselskapene bidrar med et godt eksempel på hvordan såkalt overgangsrisiko – risiko knyttet til f.eks. markedsendringer i overgangen til et

lavutslippssamfunn – kan gripe inn i et selskaps vurderinger. Her gjelder det endringer i transportsektoren:

«3/4 av vår virksomhet er finansiering av bilmarkedet (varelager, leasing, bilkjøp). Ulike scenarioer for mere klimavennlig transport er strategisk viktige for vår drift. I tillegg påvirkes vi selvfølgelig av den makroøkonomiske utviklingen, der klimaendringer kan ha stor innvirkning.»

(Se tekstboks med flere sitater fra dette spørsmålet på neste side).

«Andelen som melder om at klimarisiko har vært drøftet, virker høy. En nærmere analyse av resultatene fra kartleggingen viser at svarene kan gi et litt for positivt bilde av situasjonen.»

Utvalgte svar på spørsmålet:

«Dersom klimarisiko analyseres og følges opp av ledelsen i selskapet: Beskriv hovedtrekkene i dette arbeidet.»

- «På det nåværende tidspunkt er vi i oppstartsfasen, og det er grunnen til at hele vårt Executive Board er involvert i prosessen.»
- «Målsettingen til konsernet er å integrere klimarisiko i de etablerte strategi- og risikoprosesser. Vi er nå i en prosess for å oppdatere vår klimarisikokartlegging for å bygge kompetanse og for å kunne integrere dette på en stadig mer systematisk måte.»
- «Konsernet har en klimastrategi, som hvert forretningsområde skal understøtte ved egen klimahandlingsplan. Det rapporteres i periodiske møter på måloppnåelse.»
- «Klimarisiko analyseres på vegne av våre kunder, som rammes av økt skadefrekvens på grunn av våtere og villere vær.»
- «Neste steg er nå å ha detaljert gjennomgang på fysisk risiko med alle anlegg og fabrikker. 'Transition risk' er en del av arbeidet med å utvikle en ny klimastrategi etter 2020.»
- «Bærekraftsrisiko/klimarisiko ved utlån til bedrifter er en integrert del av kredittprosessen. Ved all finansiering av bedrifter blir dette temaet vurdert. Er det risiko knyttet til bærekraft/klima som vi må ta hensyn til? Det kan f.eks. være at leietager av bygg til vår låntager er i en bransje som kan rammes av endringer i klima, at økte kundekrav vil gjøre et panteobjekt mindre attraktivt på leiemarkedet osv.»

Nødvendig kompetansebygging

For å intensivere arbeidet med klimarisiko trengs kompetanse på flere nivåer i selskapet, ikke bare i ledelsen. På spørsmål om de arbeider med å øke ansattes kompetanse på klimarisiko, svarer igjen en høy andel bekreftende – 41 av 55 selskaper (75 prosent). Skadeforsikring (seks av ti) og kommunale pensjonskasser (tre av fem) ligger noe

lavere enn de øvrige, ellers er svarene likt fordelt.

Som i spørsmålet om klimarisiko på dagsordenen i ledelse og styre er det grunn til å ta denne høye svarprosenten med en liten klype salt. I de utdypende svarene nevnes både bærekraft og generelle klimaspørsmål ved siden av klimarisiko. Men det er glidende

overganger her; økt kunnskap om konsekvenser av klimaendringer kan også bedre evnen til å vurdere klimarisiko.

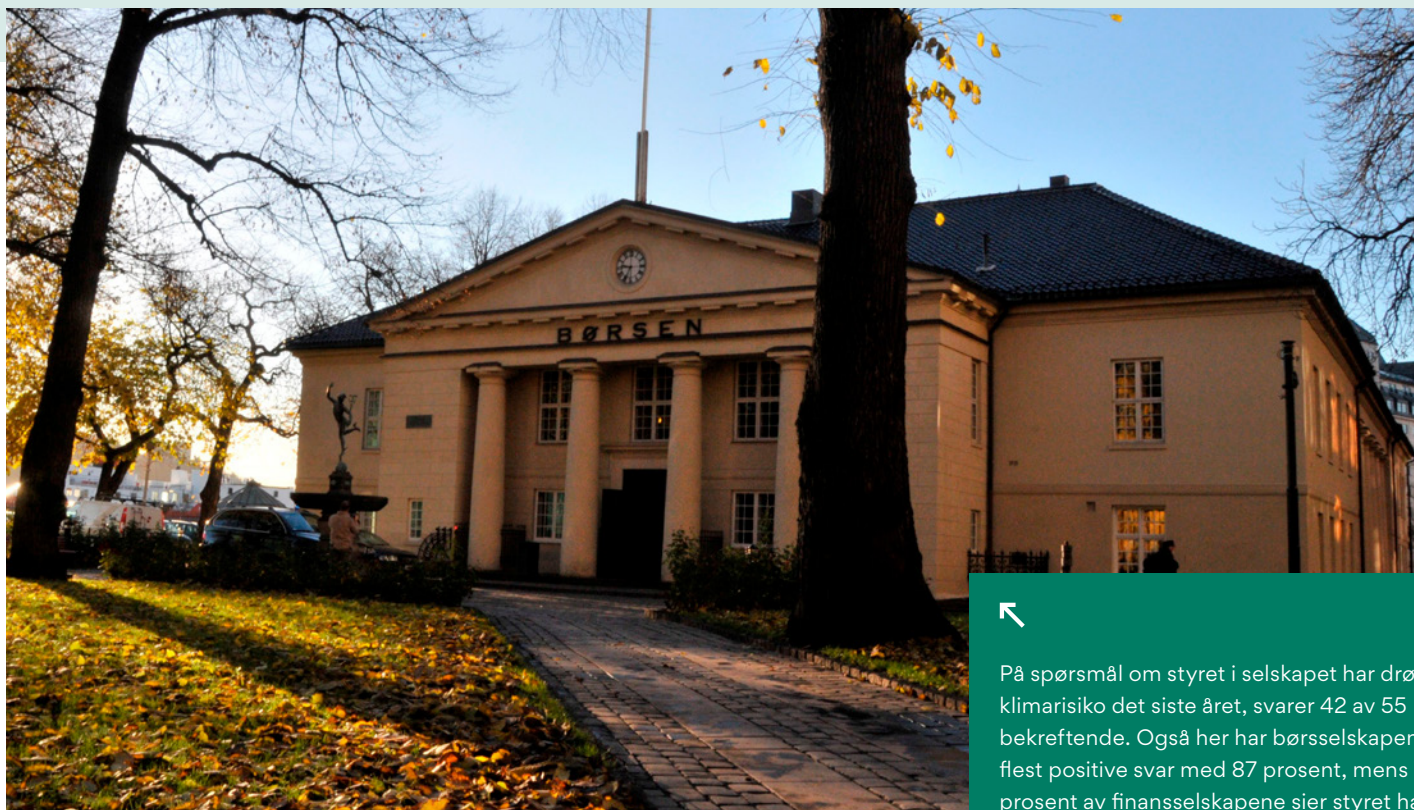
For eksempel skriver et selskap:

«Øke kompetanse betyr for oss å bringe inn bærekraftsinformasjon (og klima) i alle beslutningsprosesser. Vi søker å både tenke bærekraft i kreative prosesser som produktutvikling, og å benytte klimadata inn i risikoberegninger for forsikringsprodukter.»

«For å intensivere arbeidet med klimarisiko trengs kompetanse på flere nivåer i selskapet, ikke bare i ledelsen.»

Flere viser til at de har begynt å jobbe med kompetanseheving, men at mye gjenstår:

«Vi oppfordrer ansatte til å ta kurs, delta på seminarer etc, samt at vi har

På spørsmål om styret i selskapet har drøftet klimarisiko det siste året, svarer 42 av 55 bekreftende. Også her har børselskapene flest positive svar med 87 prosent, mens 73 prosent av finansselskapene sier styret har tatt opp klimarisiko, viser kartleggingen til Norsk klimastiftelse.

FOTO: ERIK STORM – STOCKLINK IMARKEDET

jobbet med å gjøre våre nye policyer kjent. Det er riktignok fortsatt et stort potensial for å øke kunnskap og engasjement blant ansatte på dette området.»

Enkelte har identifisert gruppene de vil prioritere høyest:

«Det foreligger en arbeidsplan for en mer detaljert studie av klimarisiko, der målgruppen er ledelsen, risikofunksjonen og helse-, miljø- og sikkerhetsansvarlig.»

Et annet selskap sier det kort og greit slik: «Løpende del av kursingen av våre medarbeidere innen både vår utlånsvirksomhet og kapitalforvaltning.»

Det kan antakelig lønne seg å gå sammen med andre for å sikre effektiv oppbygging av kompetanse på klimarisiko. Et av selskapene viser til konkrete prosjekter i sitt svar.

«Det arbeides med en konsernovergripende kartlegging av klimarisiko hvor flere forretningsområder og funksjoner er involvert. Det er arrangert seminarer og workshops knyttet til klima. Selskapet deltar i pilotprosjekter med andre bransjeaktører med formålet å bygge kompetanse.»

Jakter på små og store utslippskutt

God rapportering av egne klimagassutslipp er sentralt ved flere sider av arbeidet med klimarisiko. 36 av de 55 selskapene i Klimastiftelsens kartlegging lager årlig klimaregnskap, mens 45 selskaper har redusert egne utslipp siste år.

TEKST: OLAV ANDERS ØVREBØ

For virksomheter som vil undersøke og håndtere sin eksponering for klimarisiko, står rapportering av klimagassutslipp sentralt. Det å utarbeide årlige klimaregnskap er et av tiltakene som anbefales i det internasjonale arbeidet for åpenhet om klimarisiko i Task force on climate-related financial disclosures (TCFD).

I Norsk klimastiftelsens kartlegging av 55 norske virksomheter innen finans og børs (inkludert de 15 største børsnoterte selskapene), sier 65 prosent at de utarbeider et årlig klimaregnskap. 27 prosent lager ikke et slikt regnskap, mens 7 prosent svarer «vet ikke» på spørsmålet.

Et klimaregnskap kan øke bevisstheten om virksomhetens klimaavtrykk. Et naturlig neste skritt er å se på hvordan avtrykket kan reduseres. Kartleggingen tyder på at mange virksomheter

nå arbeider aktivt med å identifisere muligheter for kutt i egne klimagassutslipp. Tiltakene varierer fra omfattende endringer med potensielt store utslippskutt som følge, til mer hverdagslige grep.

Virksomheter kan også påvirke sine forretningspartnere og nettverk gjennom å stille klimarelaterte krav i ulike sammenhenger. Kartleggingen viser

at over halvparten av virksomhetene stiller klimakrav ved investeringer og innkjøp.

Klimaregnskap

Standardiserte metoder er tilgjengelig for virksomheter som utarbeider klimaregnskap. GHG-protokollen (Greenhouse Gas Protocol) har etablert et slikt rammeverk, og dette anbefales også av TCFD-samarbeidet.

«Kartleggingen tyder på at mange virksomheter nå arbeider aktivt med å identifisere muligheter for kutt i egne klimagassutslipp.»

Tre hovedpoenger fra artikkelen

- To av tre selskaper lager årlig klimaregnskap.
- Fire av fem har gjort tiltak for å kutte egne klimagassutslipp siste år.
- Over halvparten av selskapene stiller klimakrav ved investeringer og innkjøp.

I klimaregnskapene skilles det mellom tre nivåer av klimagassutslipp – nivå eller «scope» 1, 2 og 3:

- Scope 1: Direkte utslipp (driftsmidler virksomheten har operasjonell kontroll over, f.eks bruk av fossilt brensel).
- Scope 2: Indirekte utslipp fra innkjøpt energi – elektrisitet og fjernvarme/-kjøling.

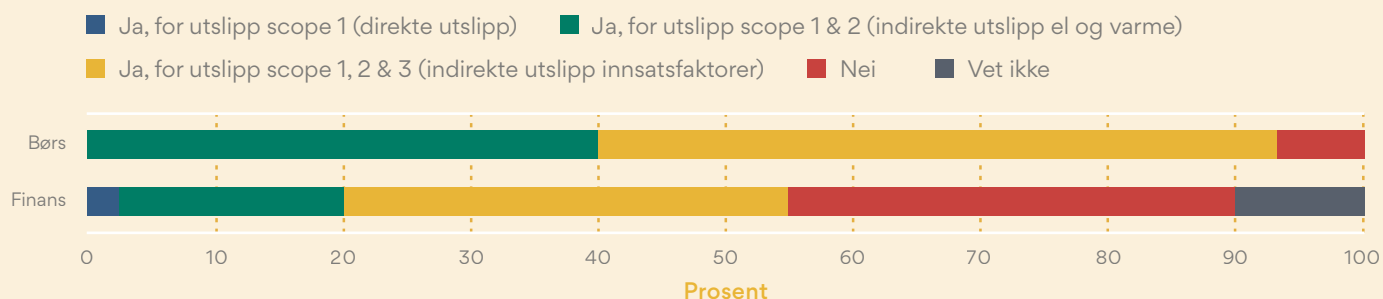
- Scope 3: Indirekte utslipp fra innsatsfaktorer (innkjøpte varer eller tjenester). Eks: flyreiser, logistikk/transport, avfall.

I Klimastiftelsens kartlegging oppgir 22 virksomheter (40 prosent) at de rapporterer etter den mest ambisiøse varianten scope 1, 2 og 3. 13 virksomheter (24 prosent) rapporterer etter scope 1 og 2, mens én virksomhet nøyer seg med scope 1. Til sammen utarbeider 65 prosent av virksomhetene et årlig klimaregnskap.

Utslippsregnskapet

Lager selskapet et årlig klimaregnskap som viser virksomhetens direkte og indirekte klimagassutslipp?

KILDE
Norsk klimastiftelse

«Vi har datasystemer tilgjengelig slik at enheter kan ta ut egne klimaregnskap på forretningsområde og selskapsnivå. Scope 3-tall omfatter de største bidragsyterne (produksjon av råvarer), samt utslipp knyttet til avfall og logistikk», skriver en av virksomhetene i en kommentar til spørsmålet.

Kartleggingen viser forskjeller mellom de ulike typene virksomheter. Klimaregnskap er mest utbredt blant de børsnoterte selskapene, hvor 14 av 15 melder at de lager slikt regnskap. Åtte lager med scope 1, 2 og 3, mens seks lager regnskap med scope 1 og 2.

Blant finansvirksomhetene lager 22 av 40 klimaregnskap. Innen bank og livsforsikring er aktiviteten størst (80 prosent av disse lager regnskap). Blant de fem kommunale pensjonskassene er det bare én som utarbeider klimaregnskap (scope 1 og 2), mens de fire øvrige ikke gjør det. Blant skadeforsikringsselskapene rapporterer fire av ti at de lager klimaregnskap. Men fire selskaper svarer at de ikke lager klimaregnskap, og to svarer «vet ikke».

Viktig i klimarisikoarbeid

Det er flere grunner til at måling av klimaavtrykk er viktig i klimarisikosammenheng. Utslippene må ned dersom den globale oppvarmingen skal bremses, og virksomheter med betydelige utslipp vil bli utsatt for økende finansiell risiko når strengere reguleringer og endringer i marked og teknologi rettes inn mot utslippskutt. Kostnaden ved utslipp kan også bli høyere, f.eks. ved

stigende kvotepriser eller karbon-skatte.

Klimaregnskapene er viktige også for investorer og andre interessenter. Rapporten fra TCFD-prosjektet påpeker at når en virksomhet offentliggjør slike data, blir omverdenen bedre i stand til å vurdere aspekter som forventet risikojustert avkastning, evne til å klare finansielle forpliktelser, generell utsatt-het i klimaspørsmål, og om virksomheten gjør fremskritt i å håndtere risiko og tilpasse seg. Klimaregnskaper gir også et grunnlag for å sammenligne virksomheter.

Virksomhetene i Klimastiftelsens kartlegging har åpenbart ulike utfordringer knyttet til utarbeidelse av klimaregnskap. Et børsnotert selskap innen aluminiumsproduksjon har et helt annet klimaavtrykk enn et skadeforsikringsselskap.

Situasjonen for kapitalforvaltere illustrerer forskjellene på en annen måte: Selve virksomheten har gjerne begrensede klimagassutslipp, men hva med utslippene fra f.eks. aksjefond som virksomheten forvalter? Flere kapitalforvaltere har begynt å rapportere det samlede klimaavtrykket fra selskapene som fondene deres har eierandeler i. Eksempelvis startet DNB Asset Management med dette i 2016. Klimaregnskapet tar utgangspunkt i de enkelte selskapenes utslipp og bruker dataene til å måle karbonintensitet, det vil si klimagassutslipp relativt til inntekter. Her er utslipp fra scope 1 og 2 inkludert – ifølge DNB Asset Management er datagrunnlaget ikke godt nok for å inkludere scope 3.

dert – ifølge DNB Asset Management er datagrunnlaget ikke godt nok for å inkludere scope 3.

Fra regnskap til handling

Gjør selskapene også noe for å redusere eget klimaavtrykk? På spørsmål om de har gjort noe for å redusere direkte og/eller indirekte klimagassutslipp det siste året, svarer 45 av 55 virksomheter bekreftende. Spørsmålet ble stilt som et åpent fritekstspørsmål, og mange har svart utfyllende med konkrete eksempler på tiltak for utslippskutt. Tiltakene varierer både mellom nivå (scope) 1, 2 og 3 og i ambisjonsgrad.

Her er de tydeligste tendensene i svarene:

Energieffektivisering: Dette er åpenbart en lavhengende frukt for mange. Flere nevner reduksjon av energibruk i egne bygg/eiendom og drift.

«Våre forretningsområder har handlingsplaner, som omfatter f.eks. reduksjon av reiser/bruk av videomøter, erstatte gammelt lysopplegg med led- eller annet energisparende lys i våre kontor- og fabrikklokaler, størst mulig bruk av energi fra varmegjenvinning i vår næringspark», skriver en respondent.

«I drift av eiendom gjennomføres løpende energi- og miljøoppfølging/-optimalisering, energianalyser og tiltaks-gjennomføring, samt et samlet årlig klimaregnskap. Rehabiliterings- og nybygg-prosjekter skal nå ha hen-

holdsvis minimum energiklasse B og A, samt ha klimaregnskap. En modell for utvidet klimaregnskap (bredere scope 3-dekning) med et konkret budsjett frem mot 2030 for hele eiendomsporteføljen er under slutføring», skriver et finansselskap.

Atferdsendring: Reduksjon i jobbreiser, særlig med fly, nevnes av flere. Ett selskap melder om «stor deltagelse i «sykle til jobben»-kampanjen.» I tillegg nevnes tiltak for avfallsreduksjon.

Investeringsvalg: Flere finansvirksomheter rapporterer om at de utelukker selskaper som driver innen kull og oljesand fra investeringsuniverset. En virksomhet nevner også utelukkelse

av palmeoljeprodusenter. Økte klimavennlige investeringer, som i fornybar energi, trekkes frem. Enkelte skifter med nye fond som investerer i selskaper med lavere karbonintensitet, eller tilbyr helt fossilfrie fond.

Eierstyring: Finansselskaper peker på aktiv utøvelse av eierskap som en metode for å redusere utslipp. Enkelte deltar også i internasjonale prosjekter for bedre rapportering av utslipp og utvikling av prinsipper for bærekraftige investeringer.

Sertifisering: Flere selskaper melder at de er sertifisert som Miljøfyrtårn. Dette virkemiddelet kan også brukes overfor andre virksomheter. «Stiller økte krav

om miljøsertifisering og miljøvennlige produkter og tjenester overfor våre leverandører og samarbeidspartnere», skriver en virksomhet.

Stiller klimakrav

Virksomheter kan også bidra til utslippsreduksjon ved å stille krav til andre selskaper. I kartleggingen ble det spurt om klimakrav ved investeringer, innkjøp og utlån, og i tillegg kunne respondentene oppgi ytterligere områder eller utdype svaret.

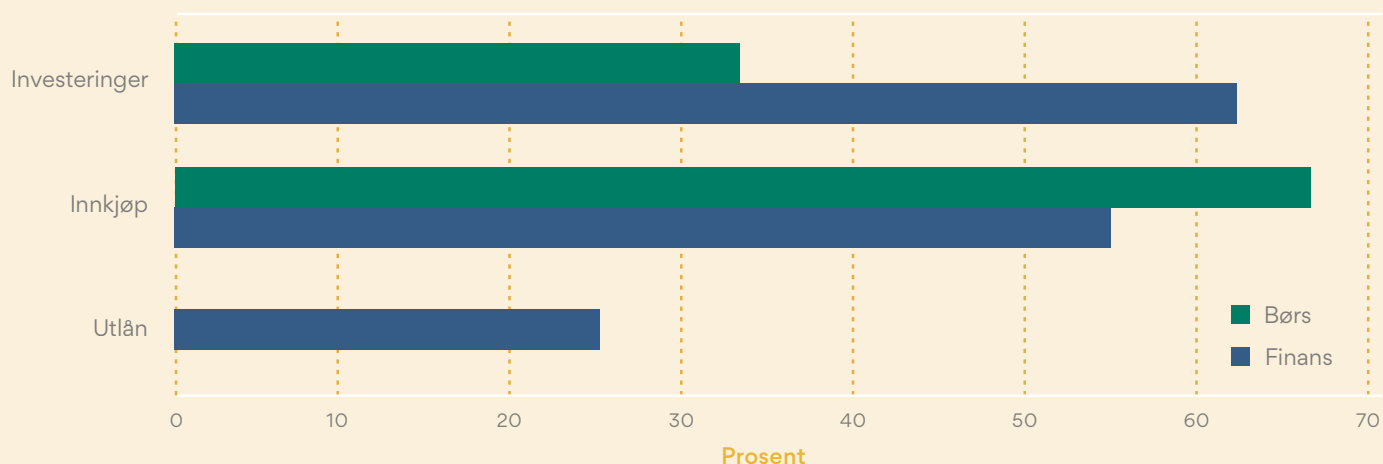
Totalt sett stiller 32 av 55 selskaper klimarelaterte krav ved innkjøp, mens 30 stiller krav ved investeringer. 10 stiller krav ved utlån.

Klimakravene

Stiller selskapet klimarelaterte krav ved...? Flere svar mulig

KILDE

Norsk klimastiftelse

Også her er det naturlige variasjoner mellom finans- og børselskapene, og mellom de ulike typene finansselskaper. Syv av ti banker oppgir at de stiller klimarelaterte krav ved utlån, mens dette er mindre aktuelt for de øvrige.

Når det gjelder investeringer, svarer alle de fem kommunale pensjonskassene at de stiller klimarelaterte krav. Det gjør også fire av fem livsforsikringsselskaper og syv av ti kapitalforvaltningsselskaper. Fem av ti banker stiller klimakrav til investeringer.

Ett selskap utdyper på denne måten hvordan de stiller krav ved investeringer:

«Ved våre investeringer så er vår metode å være en aktiv eier og bidra til forbedring, heller enn å sette minimumskrav. Vi mener det er minst like offensivt å bidra til at en stor forurensner reduserer sine utslipp som å si at man ikke vil ha noe med den som eier utslippene å gjøre. Vi mener også det er viktig å gjøre kapital tilgjengelig slik at de store eierne av utslipp skal omstilles i tråd med det grønne skiftet.»

Et finansselskap knytter kravene til det internasjonale klimarisikoarbeidet:

«Vi forventer at selskaper responderer i tråd med TCFDs anbefalinger, og jobber sammen med selskapene for å få dette til.»

Innkjøp bør være relevant for alle typene virksomheter i kartleggingen. Her svarer 10 av 15 børselskaper (67 prosent) at de stiller klimarelaterte krav. Hos de øvrige varierer andelen fra 30 prosent (kapitalforvaltning) til 80 prosent (livsforsikring). Ett selskap melder at de er i ferd med å finne ut hvordan de skal stille klimakrav:

«Vi er i gang med å videreutvikle hvordan vi kan stille krav til våre leverandører og evaluerer nå hvilke metoder/systemer som er best egnet.»

«Når det gjelder investeringer, svarer alle de fem kommunale pensjonskassene at de stiller klimarelaterte krav.»

Hva er forskjellen på klimarapportering og det å rapportere på klimarisiko?

Mange forveksler rapportering om klimarisiko med klimarapportering, men forskjellen er fundamental.

- Klimarapportering redegjør for virksomhetens egne CO₂-utslipp, tiltak og målsettinger, og inngår gjerne i en bærekraftsrapport med bred målgruppe.
- Klimarisikorapportering handler om det motsatte; hvordan vil klimaendringer og klimapolitikk påvirke virksomheten? Fokuset er på de finansielle konsekvensene av klimaendringer og klimapolitikk, og målgruppen er primært finansaktører; investorer, banker, forsikringsselskaper og andre kritiske samarbeidspartnere.

*Maria Gjølberg, (Ph.D, Partner i The Governance Group)
i rapporten «Hvordan møte klimarisiko?» (Norsk klimastiftelse 06/2018)*

Forberedelse på klimarisiko i en tidlig fase

Betydningen av klimarisiko for selskapets fremtidsutsikter er noe mange jobber med. Svarene i Klimastiftelsens kartlegging tyder likevel på at arbeidet ikke er kommet særlig langt.

TEKST: LARS-HENRIK PAARUP MICHELSEN

Det finnes mange selskaper som allerede merker konsekvensene av klimaendringer og klimapolitikk. Matprodusenter som rammes av avlingsvikt etter ekstremvær. Bilprodusenter som møter stadig strengere utslippskrav. Kraftselskaper som får forretningsmodellene truet av fornybar og desentralisert strømproduksjon.

For de aller fleste er likevel klimaendringene noe som først og fremst vil inntreffe på lengre sikt. Når og hvordan er usikkert. Men nettopp denne usikkerheten er grunnen til at klimarisiko er blitt et viktig tema. Det handler om å forstå hva konsekvensene kan bli av klimaendringer og klimapolitikk, og å gjøre den enkelte virksomhet bedre rustet til å møte ulike scenarier.

Norsk klimastiftelse har stilt 40 aktører i finansbransjen noen utvalgte spørsmål om klimarisiko. De samme

spørsmålene har vi stilt 15 av de største selskapene på Oslo Børs som ikke representerer finansbransjen. I denne artikkelen presenterer vi resultatene som omhandler fremtidige konsekvenser av klimaendringer og klimapolitikk for virksomheten.

Flertall har avdekket klimarisiko

Når vi spør overordnet om respondentene har gjennomført analyser for å avdekke om og eventuelt på hvilke måter klimarisiko påvirker selskapets fremtidsutsikter, svarer 62 prosent av alle spurte ja. For de børsnoterte

«Det handler om å forstå hva konsekvensene kan bli av klimaendringer og klimapolitikk, og å gjøre den enkelte virksomhet bedre rustet til å møte ulike scenarier.»

Tre hovedpoenger fra artikkelen

- Seks av ti selskaper har analysert egne fremtidsutsikter i lys av klimaendringene.
- To av ti selskaper har brukt scenarioer i analysen av klimarisiko.
- Mer enn to tredeler av respondentene har gjennomført analyser for å avdekke nye forretningsmuligheter knyttet til klimaendringer, klimapolitikk og omstilling.

selskapene er andelen høyere, for finansbransjen lavere.

Innen finans er det skadeforsikrings-selskapene og de kommunale pensjonskassene/livsforsikrings-selskapene som trekker gjennomsnittet ned. Hos sistnevnte oppgir kun 20 prosent at de har analysert fremtidsutsiktene i lys av

klimarisiko. For skadeforsikringsselskaperne sier 50 prosent det samme.

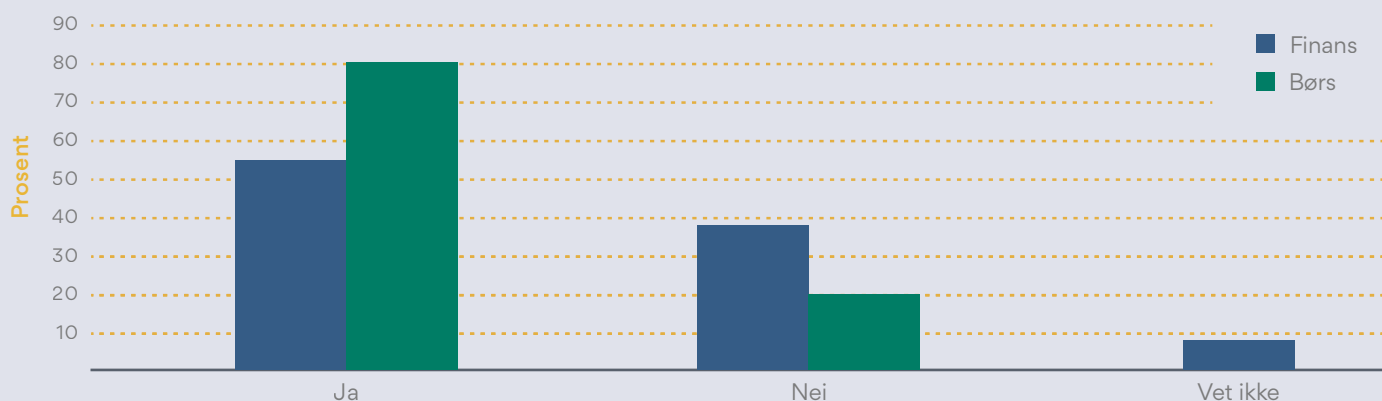
Går man til kapitalforvaltningsselskaperne er andelen høyere enn snittet. Her svarer 70 prosent at de har gjennomført analyser av konsekvenser av fremtidig klimarisiko.

Ut fra kommentarene som er avgitt er det mye som tyder på at respondentene har ulikt syn på hva det vil si å analysere klimarisiko (se tekstboks). Resultatene bør derfor tolkes med stor forsiktighet.

Selskapets fremtidsutsikter

Har selskapet gjennomført analyser (enten utført av eksterne konsulenter eller egne krefter) for å avdekke om og eventuelt på hvilke måter klimarisiko påvirker selskapets fremtidsutsikter?

KILDE
Norsk klimastiftelse

Stort spenn

Disse tre sitatene, som alle kommer fra selskaper som har svart at de har gjennomført analyser for å avdekke om og eventuelt på hvilke måter klimarisiko påvirker selskapets fremtidsutsikter, illustrerer et stort spenn i forståelsen av begrepet «klimarisikoanalyse».

«Selskapet legger til grunn i sitt arbeid de forhold som trekkes frem i offentligheten og de krav som norske myndigheter, og ikke minst våre kunder, stiller til oss.» (børsnotert selskap)

«Vi har hatt møter med eksperter som har presentert sine vurderinger av klimamodellen, resultatene herfra og hva det kan bety for oss.» (skadeforsikringsselskap)

«Vi jobber både med å måle karbonfotavtrykk av porteføljene, men også den finansielle effekten av ulike scenarier. Vi holder også på å gjennomføre analyser i tråd med TCFDs anbefalinger, og sammen med andre investorer er vi i gang med å utvikle metodikk for dette.» (kapitalforvaltningsselskap)

Er forretningsmodellen truet?

I det neste spørsmålet går vi mer detaljert til verks og spør om respondentene har analysert klimaendringenes påvirkning på ulike virksomhetsområder. Det vil her si forretningsmodellen, større prosjekter, investeringsporteføljen, låneporteføljen og/eller fysiske eiendeler. Hver respondent har hatt mulighet

til å avgi flere svar. 13 av de 55 spurte svarer at de ikke har gjennomført slike analyser overhodet, av disse kommer 12 fra finans.

På spørsmål om man har analysert hvordan klimaendringene vil påvirke *forretningsmodellen*, svarer 80 prosent av de børsnoterte selskapene ja. Blant

finansaktørene svarer kun 33 prosent det samme.

Igjen er det store variasjoner blant finansaktørene. Mens kun 20 prosent av kapitalforvaltningsselskapene svarer at de har gjennomført denne type analyser, øker andelen til 60 prosent innen skadeforsikring. Et av de seks skade-

Konsekvenser for ulike virksomhetsområder

Har selskapet analysert hvordan klimaendringer vil påvirke ett eller flere av disse virksomhetsområdene? Flere svar mulig.

forsikringselskapene som har svart ja, utdyper svaret slik:

«Med analyser mener jeg her at vi har vurdert og drøftet hvordan klimaendringer kan påvirke vår forretningsmodell og også om det er noe vi bør gjøre for å være i forkant. Det er ikke skrevet rapport eller gjort dyptgående analyser av dette.»

Når vi spør om større prosjekter, oppgir 80 prosent av de børsnoterte selskapene at de har gjennomført klimaanalyser.

At bare 13 prosent av finansaktørene svarer det samme må vi anta skyldes at spørsmålet er mindre relevant for finans. Det samme gjelder spørsmål om fysiske eiendeler. Her oppgir litt over halvparten av de børsnoterte selskapene at de har gjennomført slike analyser, men kun ti prosent av finansaktørene.

Få har klimatestet utlånsporteføljen

Spørsmålet om investerings- og låneportefølje er derimot mest relevant for finans. 80 prosent av kapitalforvaltningsselskapene og 60 prosent av

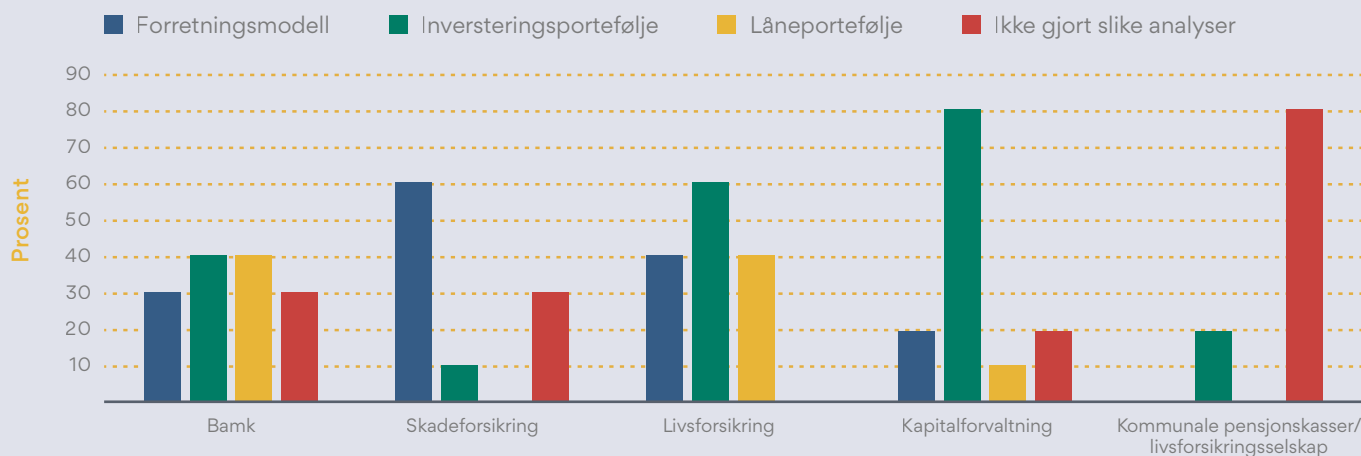
livsforsikringselskapene sier at de har analysert investeringsporteføljen i lys av klimaendringene. Her forklarer en av respondentene hvorfor:

«Klimaendringer vil påvirke vår investeringsportefølje på flere nivåer. Et av områdene vi har vurdert er hvor utslippstunge våre porteføljeselskaper er. Vi startet i 2017 med å måle karbonavtrykket for å kunne følge utviklingen og samtidig se hvor eksponert selskapene er for endringer.»

Finansbransjen og klimakonsekvenser

Har selskapet analysert hvordan klimaendringer vil påvirke ett eller flere av disse virksomhetsområdene? Flere svar mulig.

KILDE
Norsk klimastiftelse

En annen respondent forklarer at arbeidet med klimarisiko fra investorståsted har synliggjort behovet for gode data:

«Dette analysearbeidet har pågått i cirka ett år for deler av virksomheten. Det har gitt selskapet noen interessante indikasjoner og svar, men langt ifra en fasit. Dette analysearbeidet krever bedre tilgang på data og scenarier.»

Noe overraskende er det at banksektoren som helhet ikke scorer høyere enn de gjør. Kun 30 prosent av bankene har analysert klimaendringenes effekt på

forretningsmodellen. Når det kommer til investeringer og utlån øker det til 40 prosent. Sagt på en annen måte: seks av Norges ti største banker oppgir at de ikke har «klimatestet» utlånsporteføljen sin.

Bruk av scenarier

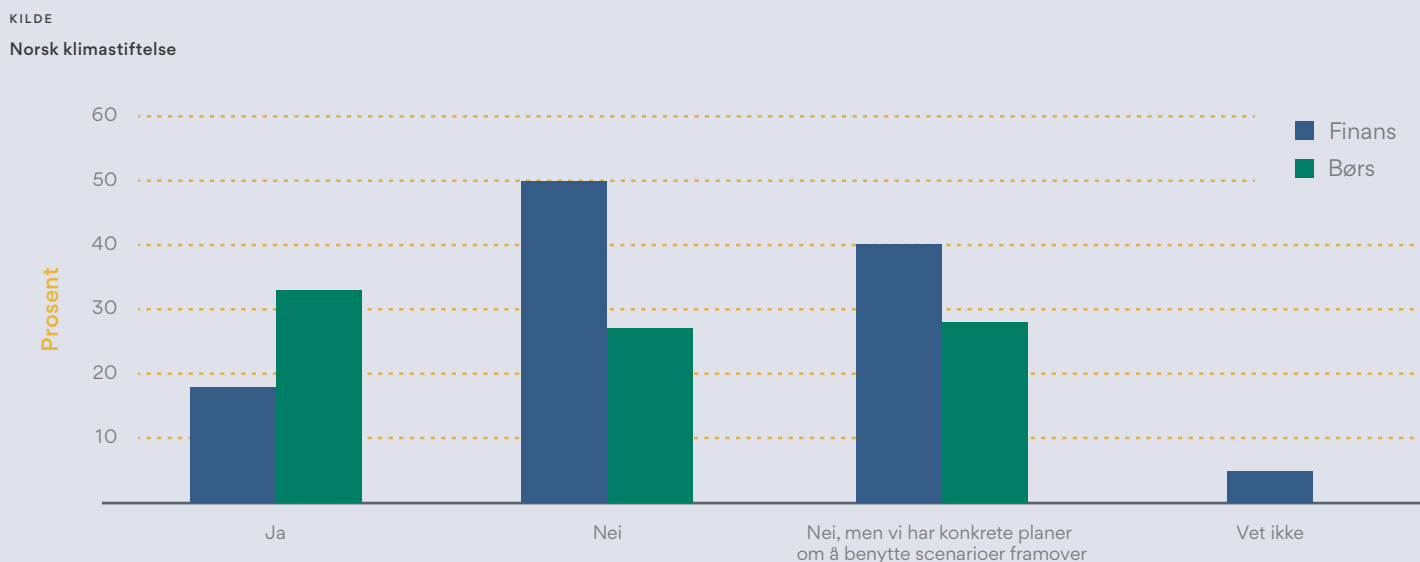
Hvordan skal selskaper på en bedre og mer systematisk måte rapportere på klimarisiko? Arbeidsgruppen *Task Force for Climate-related Financial Disclosures (TCFD)*, under ledelse av Michael Bloomberg, la frem sine anbefalinger om dette sommeren 2017.

En av gruppens anbefalinger var at selskaper bør ta i bruk scenarioanalyser. Mens en fremskriving baserer seg på hva man *tror* vil skje, bygger en scenarioanalyse på hva som *kan* skje. Bruk av scenarier kan bidra til at strategiske planer blir mer fleksible eller robuste i møte med den usikkerheten som klimaendringer og klimapolitikk representerer, kan man lese i TCFDs rapport.

I vår kartlegging svarer 22 prosent av respondentene ja og 44 prosent nei når de blir spurt om de har benyttet scenarier i analysen av klimarisiko.

Bruk av scenarier

Har selskapet benyttet scenarier i analysen av klimarisiko?

Blant de børsnoterte selskapene og finansaktørene teller jasiden henholdsvis 33 og 18 prosent.

Flere av dem som benytter scenarier skriver at de bruker IEA og FNs klimapanel (IPCC) som grunnlag for dette arbeidet, men ikke utelukkende. Et av kapitalforvaltningsselskapene skriver dette:

«Ja, ulike scenarier er brukt når vi ser på våre investeringer. Inputen kommer fra, men er ikke begrenset til IEA og IPCC, og er brukt der det er relevant. I tillegg kommer screeningen gjennom 2 Degrees Investing Initiative.»

Det er interessant å merke seg at 31 prosent av alle de spurte svarer at de ikke har brukt scenarier, men at de har konkrete planer om å gjøre det i fremtiden. For kapitalforvaltningsselskapene gjelder dette halvparten av de spurte.

Blant de kommunale pensjonskassene/livsforsikringsselskapene oppgir ingen at de har brukt scenarier. Ingen av dem har tenkt å benytte slike i fremtiden heller. En av dem utdyper det slik:

«Vi tenker på klimaendringer og tiltak mot klimaendringer som en risiko ved virksomheten vår. Derfor kartlegger vi denne risikoen ved hver enkelt investering. Det betyr at vi 'tror på klimatrus-

«Det er interessant å merke seg at 31 prosent av alle de spurte svarer at de ikke har brukt scenarier, men at de har konkrete planer om å gjøre det i fremtiden.»

selen' og ikke føler behov for scenariearbeid.»

Mange ser muligheter

Klimaendringer, klimapolitikk og omskifting til et lavutslippssamfunn handler like mye om muligheter som risiko. 71 prosent av respondentene svarer ja på spørsmålet om de har gjennomført analyser for å avdekke nye forretningsmuligheter. Prosentandelen som svarer ja er også høy i finans. Et av skadeforsikringsselskapene sier det slik:

«Vi anser forretningsmulighetene i bærekraftutfordringene som minst like viktige som nedsiden.»

Et av de børsnoterte selskapene mener det å være god på klimafeltet vil bli en konkurransefordel:

«Vi ser bedre ytelse på klimaområdet som en fremtidig driver for konkurransekraft, og har allerede intern kapasitet på livsløpsanalyser/karbonavtrykk og en produktportefølje med deklart lavt karbonavtrykk.»

Noen av respondentene gir innblikk i hvilke muligheter de ser for seg. Et av livsforsikringsselskapene uttaler:

«Vi arbeider med en mer systematisk analyse i disse dager, men basert på tidligere vurderinger og diskusjoner om dette temaet, har vi lansert et nytt produkt hittil i år og vil lansere ytterligere et i løpet av høsten.»

Som på flere av de andre spørsmålene er det også her et betydelig spenn i svarene. Mens noen av finansaktørene snakker om fossilfrie eller rene grønne produkter, er ambisjonsnivået for dette kapitalforvaltningsselskapet på et litt annet nivå:

«Gjennom vurderinger av fremtidige investeringsmuligheter innen energi endret vi mandat på vårt energifond til også å dekke fornybar energi.»

INTERVJU

Åmund T. Lunde — Administrerende direktør i OPF

Slik håndterer vi klimarisiko i Oslo Pensjonsforsikring

Åmund T. Lundes viktigste oppgave som toppsjef i Oslo Pensjonsforsikring er å øke verdiene. Derfor er klimarisiko fast tema både i ledelsen og på styremøtene. – Klimarisikoen er reell og den må håndteres her og nå, sier Lunde.

TEKST: ANNE JORTVEIT

Oslo Pensjonsforsikring AS (OPF) forvalter drøyt 100 milliarder på vegne av ansatte i Oslo kommune, helseforetakene som før lå under kommunen og flere av Oslo kommunes AS-er, som Ruter og Sporveien. Egen bærekraftavdeling bruker OPF ikke midler på, ifølge administrerende direktør Åmund Lunde.

– Nei, vi har bevisst valgt å ikke holde oss med en egen bærekraftavdeling. Hos oss må den enkelte forvalter selv ha kompetanse til å gjøre vurderinger knyttet til bærekraft og klimarisiko. Slik sikrer vi at vi tar hensyn til både klimarisiko og mulighetene som klimautfordringen medfører for investorer – i det daglige arbeidet med forvaltningen av vår kapital, sier Åmund Lunde.

– Hvordan arbeider dere ellers med klimarisiko?

«Selve klimaendringene kan ødelegge og redusere verdien av infrastruktur vi er medeiere i.»

– Målet for selskapet er at vi skal gi OPFs eier så lav pensjonskostnad som mulig. Derfor må avkastningen være høyest mulig. Sammen med vår største kunde Oslo kommune gikk vi derfor for et par år siden i gang med å vurdere: Hvordan kan vi ta hensyn til klimarisiko uten at det går på bekostning av kravet til avkastningen? Med dette som basis tenkte vi at alle våre investeringer må regnes som langsiktige. Til og med dem som kjøper aksjer her hos oss tenker at vi skal kunne sitte på disse aksjene i ti år. Også når vi kjøper obligasjoner har vi et tiårsperspektiv.

– Vi har naturligvis betydelig klimarisiko i vår portefølje – denne må vi hele tiden ha oversikt over og håndtere. Selve klimaendringene kan ødelegge og redusere verdien av infrastruktur vi er medeiere i. Dessuten: fremtidige politiske tiltak som skal redusere bruk av fossil energi – som høyere avgifter, høyere kvotepriser og ulike forbud – kan påvirke lønnsomheten til de virksomhetene vi har eierandeler i. Disse tiltakene vil bli flere og strengere fremover, det må de om klimamålene skal nås. Alt dette utgjør en investors klimarisiko.

Åmund T. Lunde er administrerende direktør i Oslo Pensjonsforsikring.

FOTO: OPF

Scope 1, 2 og 3:

Disse begrepene refererer til forskjellige systemgrenser for måling av klimagassutslipp fra egen virksomhet. Scope 1 handler om egne utslipp, altså de virksomheten selv står for. Scope 2 inkluderer også utslipp knyttet til innkjøpt energi, mens Scope 3 viser til indirekte utslipp knyttet til innkjøpte varer og tjenester der utslippene foregår utenfor egen virksomhet.

– Hva gjør dere for å identifisere og minske denne risikoen?

– Våre egne aksjeforvaltere har hånd om verdier for cirka syv milliarder kroner. Ved starten av 2017 innførte vi krav om at de interne forvalterne skal ta hensyn til klimarisiko eksplisitt når de kjøper aksjer. Før kjøp må de lage stresstester og vurdere hvordan det aktuelle selskapet skal kunne tåle for eksempel endring i energipriser eller økte avgifter. Selskaper med størst klimarisiko vil falle ut av porteføljen vår.

– Med andre ord har vi en svært aktiv aksjeforvaltning der vi har formalisert risikovurderingen. Som første norske kapitalforvalter innførte vi i 2017 mål om at utslipp fra porteføljen vår i 2030 skal være 40 prosent lavere enn referanseåret – vurdert ut fra det som kalles scope 2 – det vil si de indirekte utslippene til selskapene. Siden 2017 har vi allerede redusert utslippsintensiteten med over 50 prosent, det vil si mer enn målet vårt. Selskapene som aksjeforvalterne våre har kjøpt aksjer i

har per i dag klimagassutslipp i scope 1 og 2 på til sammen halvparten av verdensindeksen, rundt regnet. For å få dette til henter vi ut data for utslipp fra porteføljeselskapene og vektet dette med omsetningen til det aktuelle selskapet.

– Data en utfordring, men dels mangelfull datakvalitet er ikke grunn god nok til ikke å vurdere klimarisiko. Man kan handle basert på den kunnskapen man faktisk har, påpeker Lunde.

– Målet om 40 prosent reduksjon i selskapenes egne og indirekte utslipp innebærer at en del selskaper ikke er aktuelle for OPF, de blir luket bort under stresstesting, sier Lunde.

Kjøperegler øker bevisstheten

– Egne utslipp sier nødvendigvis ikke

å så mye om klimarisikoen. Vurderer dere klimarisikoen i akkseporteføljen også på andre måter?

– Ja, vi må jo forstå hvordan selskapenes egen energibruk er og hva som vil skje med etterspørselen etter deres produkter. Det fører til at vi ekskluderer selskaper, en liste over disse offentliggjør vi i årsberetningen. I tillegg følger vi Oljefondets eksklusjonsliste. Så vil jo listene endre seg hvis virksomhetene endrer seg. Det er viktig at langsiktige investorer som oss tar høyde for at klimapolitikken vil måtte strammes til. I investeringsanalysene sine må våre aksjeforvaltere derfor måle i hvilken grad selskapene tåler økte CO₂-avgifter og endringer i energiprisene. Vi har for eksempel ingen oljeselskaper i aksjeforføljen vår, forteller Lunde.

«Ved starten av 2017 innførte vi krav om at de interne forvalterne skal ta hensyn til klimarisiko eksplisitt når de kjøper aksjer.»

– Vi var det første selskapet som ekskluderte kull fra alle plasseringer i 2014, Oljefondet gjorde det samme senere det året. Det er mange år siden vi solgte oss ut av Statoil, det gjorde vi da selskapet ekspanderte innen oljesand. Vi hadde ikke noe formalisert og vedtatt angående eksklusjon på grunn av klima den gang, men opplevde det som riktig å gjøre. Nå er våre interne kjørerregler på dette mer formalisert. Og når noe formaliseres snakkes det mye mer om det. Bevisstheten øker, nå er det ofte diskusjoner om dette mellom forvalterne her på kontoret, forteller Lunde.

– Har du eksempler på klimarisikoen til aktuelle selskaper dere eier aksjer i?

– Her kan jeg nevne aluminiumsprodusentene vi har i aksjeporteføljen vår. Dette er selskaper som slipper ut mye CO₂, men noen av disse har fått en plass hos oss fordi de har en plan for hvordan egne utslipp skal ned og hvordan de ut over dette kan redusere den finansielle klimarisikoen. Her er Hydro et godt eksempel, selskapet er mer aktivt overfor klimarisiko enn mange andre aluminiumsprodusenter. Likevel opplevde vi at klimarisikoen i Hydro var større enn vi hadde lagt til grunn. Det kom for en dag da selskapets aktivitet i Brasil i februar 2018 fikk store utfordringer fordi de ble rammet av kraftige skybrudd – en forventet konsekvens av klimaendringene. For oss ble dette dyrt, men lærerikt.

Kommer på den grønne radaren

– Så mener jeg det er viktig å huske at klimarisiko for aksjer ikke bare skal dreie seg om å ekskludere risikofylte selskaper – men også se muligheten til gode investeringer. Derfor gjør vi også en del grønne investeringer i selskaper som har en plass i et lavkarbonsamfunn, dette lærer vi mye av. For eksempel er vi eksponert i Copenhagen Infrastructure Partners, et grønt fond

«Jeg frykter ikke klimapanikk eller klimabobler i finansmarkedene. Gode investorer vil de neste årene klare å formidle til styremedlemmer og bedriftsledere i selskapene de investerer i at klimarisikoen er reell og at den må håndteres her og nå.»

som blant annet investerer i vind både til lands og til havs, i sol, biomasse og avfall til energi. Oslo Pensjonsforsikring må og vil investere i bedrifter som tilbyr produkter som har et marked også om 10–12 år.

– Vi har erfart at hvis vi klarer å formulere eksternt vår policy knyttet til klimarisiko, kommer vi på radaren til de som jakter penger til gode, bærekraftige formål. Heldigvis drøftes klimarisiko mye mer i det offentlige rom nå enn for kort tid siden, flere ser at det ligger gode muligheter for institusjonelle investorer her, sier Lunde.

Oslo Pensjonsforsikring har en relativt diversifisert portefølje. I tillegg til aksjene som OPF forvalter selv, eier selskapet aksjer for om lag åtte millioner som aksjer som tas hånd om eksternt. Eksterne forvaltere har dessuten ansvar for ulike fond som hedgefond, infrastrukturfond, obligasjonsfond og eiendomsfond. I tillegg har OPF en stor obligasjonsportefølje. Den norske forvaltes internt av egne ansatte, den utenlandske er outsourcet til utenlandske fagfolk.

– I obligasjonsporteføljen arbeider vi særlig med klimarisiko hos til eierdomsselskaper og industri. Vi bruker dialogmodellen, møter utstederne av obligasjonene og identifiserer og drøfter de ulike formene for klimarisiko de enkelte selskapene kan være utsatt for. Ansvarlig renteforvalter her på huset forteller at utstedernes forhold til og innsikt i klimarisiko er svært ulikt. Noen er bevisst på dette, mens andre så vidt har startet arbeidet.

– Investerer dere per i dag i såkalte «grønne» produkter ut over noen enkeltaksjer?

– Vi har en betydelig andel av grønne obligasjoner. Her er dialog med utstederne viktig. OPF godtar ikke lavere rente for de grønne obligasjonene. For de grønne obligasjonene er det viktig å være obs på følgende: Sett at et oljeselskap går i gang med en mindre fornybar investering. Da kan en investor typisk kjøpe en grønn obligasjon i dette avgrensede fornybarprosjektet. Men da er det viktig å huske at den som kjøper obligasjonene i dette prosjektet rent juridisk er långiver til hele AS-et – ikke bare den grønne investeringen. Også når du kjøper grønne obligasjoner må du som investor forstå og ha innsikt i klimarisikoen til hele AS-et. Vi for vår del kjøper ikke en grønn obligasjon fra et selskap som ut over enkelte grønne investeringer samlet har stor klimarisiko, sier Lunde.

– Vi er ennå ikke helt i mål når det gjelder arbeidet med klimarisiko. Hittil har vi prioritert den aksjeporteføljen vi forvalter selv og obligasjonene våre. Fremover skal vi også legge stor vekt på at de eksterne forvalterne vi bruker skal ha kunnskap om og erfaring med klimarisikoanalyser.

– Hvordan forholder styret i OPF seg til klimarisiko?

– Vår største kunde, Oslo kommune, har ekstremt høye mål når det gjelder klima og bærekraft. Det er ikke gratis, så Oslo kommune er helt avhengig av at pensjonskostnadene ikke går kraftig i været. Derfor er det maktpåliggende for Oslo Pensjonsforsikring å sørge for god avkastning. Vi er nødt til å ta klimarisiko med i vurderingene, hvis ikke risikerer vi å investere i selskaper som ikke står seg i møte med ny og strengere klimapolitikk eller skadene som kan komme på grunn av klimaendringene, sier Åmund Lunde i Oslo Pensjonsforsikring i dette intervjuet.

FOTO: JORGE LÁSCAR

– Klimarisiko er en av tre viktige utfordringer som står øverst på styrets sakskart og som drøftes på styremøtene. Ny offentlig tjenestepensjon og tilpasning av systemene og kundekommunikasjonen er selvfølgelig svært viktig. Den siste store utfordringen er at vi nå har bak oss en kjempelang oppgang i finansmarkedene. Da kan det tenkes at lavkonjunktorene nærmer seg, dette må også overvåkes. Men dette viser hvor viktig fornuftig klimatilpasning er for oss.

Kortsiktig gevinst ikke viktigst

– Hvordan kan klimarisikoen vi står overfor kunne påvirke finansmarkedene?

– Jeg frykter ikke klimapanikk eller klimabobler i finansmarkedene. Gode investorer vil de neste årene klare å formidle til styremedlemmer og bedriftsledere i selskapene de investerer i at klimarisikoen er reell og at den må håndteres her og nå. Som investor har vi ikke noe incentiv til å vente til andre handler. Vi må tenke langt frem, og når vi tenker langt frem må vi også ta hensyn til klimatrusselen. Jeg tror for eksempel at investorene vil trekke seg

ut av brune aksjer – litt etter litt – fra de selskapene som ikke omstiller seg. Tempoet må skrus opp, men så lenge vi omstiller oss jevnt og trutt kan vi unngå panikk og store, plutselige korrigeringer i finansmarkedene.

– I og med at flere institusjonelle investorer nå tar klimarisiko med i risikoanalysene, vil også bedriftsledere og styrene følge etter. Bedriftsledere lytter til investorene sine og tenker at «Det er min jobb å sørge for at dette selskapet får god verdsettelse i aksjemarkedet fremover. Om investorene mine er opptatt av klimarisiko, ja da må jeg tilpasse meg dette selv om jeg går glipp av noe kortsiktig lønnsomhet her og nå. Jeg kommer ikke til å få god utvikling i aksjekursen de neste årene hvis jeg ikke tar hensyn til dette nå».

– Bedriftsledere og styremedlemmer som er opptatte av å få en god verdsettelse av bedriften bør derfor i noe mindre grad jakte på kortsiktig gevinst og heller rigge seg slik at selskapet ikke blir en solnedgangsindustri som tilbyr produkter og tjenester verden må ha færre av om vi skal nå klimamålene.

– Det ligger en potensiell risiko i at for mange sitter og venter på at andre skal ta de første, store skrittene mot omstilling. Og riktignok tror noen feilaktig at det er en motsetning mellom det å investere for god avkastning og det å ta hensyn til klimarisiko. Vi som investorer har alle incentiver til å ta hensyn til klimarisiko her og nå – i dag – og mange gjør det allerede. Derfor frykter jeg ikke stor uro grunnet klima i finansmarkedene.

«Det ligger en potensiell risiko i at for mange sitter og venter på at andre skal ta de første, store skrittene mot omstilling.»

INTERVJU

Arne Austreid — Konsernsjef i SpareBank 1 SR-Bank

Slik håndterer vi klimarisiko i SpareBank 1 SR-Bank

– I år har vi for alvor erkjent at vi ikke har vært gode nok på klimarisiko. For å tilføre nødvendig kompetanse har vi ansatt to personer med bred erfaring i rapportering på bærekraft, inkludert klimarisiko. I 2020 er vi på høyden, sier konsernsjef Arne Austreid i SpareBank 1 SR-Bank.

TEKST: ANNE JORTVEIT

SpareBank 1 SR-Bank er den nest største norskeide banken – etter DnB. SR-Bank er notert på Oslo Børs, og har en forvaltningskapital på godt over 200 milliarder kroner. Med hovedsete i landets oljehovedstad er konsernsjefen vel kjent med spørsmål knyttet til omstilling og klimarisiko.

– IPCC kom nylig med en spesialrapport som viser at det å begrense global oppvarming til 1,5 grader vil kreve raske, omfattende tiltak på alle samfunnsområder i en skala verden aldri har sett maken til. Hva tenkte du som banksjef da du hørte om forskernes konklusjoner?

– Jeg ble litt urolig, for forskjellen fra 1,5 og 2 grader er stor. Rapporten formidler at endringer må skje raskere og at omstillingen blir mer omfattende enn vi har tatt inn over oss tidligere.

Situasjonen krever mer globalt samarbeid, og det blir stadig vanskeligere å få til dette fordi tidspresset er så stort. Det gir grunn til uro og bekymring.

– Situasjonen er utfordrende for et oljeland som Norge. Jeg opplever at vi i SR-Bank sitter midt i et dilemma. Som långiver driver vi en del av verdikjeden som utgjør norsk sokkel. Mye av velferden i Norge finansieres av inntekter fra sokkelen. Så lytter vi til politiske partier som forfekter at velferden på mange områder skal øke. Verden har bruk for oljen og gassen og politikerne har bruk

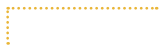
for kontantstrømmen fra næringen, mens klimautfordringen krever omstilling. Dette er vanskelig. Så kan vi alltid hevde at Norge produserer den reneste oljen – men vi må spørre oss om dette bør få være et argument i den store sammenheng.

Seks prosent i olje og gass

– Hvordan vurderer du budskapet fra IPCC opp mot den virksomheten du leder?

– Bare seks prosent av summen vi låner ut går til virksomhet knyttet til olje og

«Situasjonen er utfordrende for et oljeland som Norge. Jeg opplever at vi i SR-Bank sitter midt i et dilemma.»

«Noe av utfordringen i en region som vår – som er så involvert i olje- og gassindustrien – er at det kan bli for lite fokus på alternative arbeidsplasser. Mange av arbeidsplassene i oljen må på sikt erstattes.»

gass, som fartøyer, rigger og oljeselskaper. Vi er nøye på hvem som får lån. Vi har kort løpetid på slike lån, fra fem til syv år. Om nødvendig må låntager betale tilbake etter denne løpetiden. Lånevolumet til oljenæringen vil ikke bli større fremover. Jeg opplever at vi har god kontroll på situasjonen, sier Austreid.

– Når det gjelder *investeringene* våre har vi jo en screening av selskaper vi investerer i, også olje- og gasselskaper. Vi har imidlertid ikke kommet langt nok i dette arbeidet.

– Like viktig som å ha kontroll på utlånene til oljenæringen er det at omstillingen til et samfunn med lavere klimagassutslipp krever store investeringer i nye næringer. Det vil også kreve investeringer i selskaper som i dag har høye klimagassutslipp og som

må omstille til en bærekraftig virksomhet. Som regional bank synes jeg det er viktig ikke å ekskludere selskaper, men å bistå i omstillingen.

– Finansnæringen har en stor påvirkningskraft gjennom kapitalforvaltning og långivning og kan derfor være en pådriver for omstillingen i andre sektorer enn vår egen.

– Hvordan jobber dere ellers med klimarisiko – og ligger saken også på styrets bord?

– Til det siste: Temaet har gradvis tatt en større del av våre strategiske diskusjoner i ledelsen og styret. I år har vi for alvor erkjent at vi ikke har vært gode nok på klimarisiko. For å tilføre nødvendig kompetanse har vi ansatt to personer med bred erfaring i rapportering på bærekraft, inkludert

klimarisiko. Den ene er en Environmental, Social and Governance-analytiker – eller ESG-analytiker – som skal hjelpe oss med å vurdere risikoen, inkludert klimarisikoen, i de enkelte selskapene vi gir lån til eller investerer i. Hvordan vil omstillingen og klimapolitikken fremover påvirke verdien av disse virksomhetene? Det må vi analysere. Dette er en del av handlingsplanen vår for årene som kommer. De neste årene vil vi kunne svare mer konkret på hvilken klimarisiko selskapene vi låner penger til og investerer i eventuelt er utsatt for.

– Noe av utfordringen i en region som vår – som er så involvert i olje- og gassindustrien – er at det legges for lite vekt på alternative arbeidsplasser. Mange av arbeidsplassene i oljen må på sikt erstattes. Banken har valgt å ta en aktiv rolle ved å støtte opp om utvikling og finansiering av nye arbeids-

«Når oljekrisen er over og oljeprisen er høy må vi ikke lene oss tilbake og tenke at alt er greit igjen. For alt er ikke greit. Oljeindustrien må omstille seg selv om oljeprisen er høy.»

plasser. I 2015 etablerte vi en gründerhub i Stavanger, med det formål å gi støtte og motivasjon til gründere med en god idé. Nå har vi tre slike huber. Resultatet av dette er blitt til 200 nye arbeidsplasser fordelt på flere selskaper, mange av dem med en grønn forretningsidé, sier Austreid.

– Vi forbereder oss på en mer omfattende rapportering av klimarisiko de neste årene. For regnskapsåret 2018 rapporterer vi etter GRI-standarden – *Global Reporting Initiative* - klimarisiko blir inkludert i denne rapporteringen. Når vi nå har ansatt to nye medarbeidere som skal løfte kompetansen vår både innen bærekraft og klimarisiko, vil vi for regnskapsårene 2019 eller 2020 være på høyden.

– Har dere tatt noen initiativ for at de ansatte skal få kompetanse på klimarisiko?

– I forbindelse med implementering av våre nye retningslinjer på kreditt, vil også våre rådgivere få nødvendig kunnskap om emnet. Vi skal jobbe systematisk med dette i årene som kommer for å sikre at hele organisasjonen får en bedre forståelse for klimarisiko.

– I SpareBank 1 SR-Bank har vi dessuten et ønske om at bærekraft generelt skal være et tema i den såkalte AFR-autorisasjonen – Finansnæringsens autorisasjonsordning for finansielle

rådgivere. Da får vi en felles ramme rundt dette emnet for alle finansielle rådgivere her til lands. Dette har blitt diskutert i Finansforbundet, og meg bekjent er det en prosess rundt dette temaet nå.

– De ansatte i banken har en stor grad av bevissthet rundt temaet klima og økonomisk risiko. De er høyt utdannet og vet at bruk av olje påvirker klimaet og at dette får konsekvenser både for oljenæringen og for oss som finansinstitusjon – ikke minst fordi vi sitter som stor eier i forsikringsselskaper.

Vi må ikke sovne

– Alt dette kjenner folk i banken og i regionen på kroppen. Jeg som bank-sjef er opptatt av at banken og regionen nå må passe på at vi ikke sovner. Når oljekrisen er over og oljeprisen er høy må vi ikke lene oss tilbake og tenke at alt er greit igjen. For alt er ikke greit. Oljeindustrien må omstille seg selv om oljeprisen er høy. Format og fart på omstillingen er ukjent, men vi må

ha en aktiv holdning til hvordan vi kan videreutvikle oljenæringen slik at den omstilles og har en plass etter oljeæraen. Vi må ikke sovne, vi må være på. Noe annet vil være livsfarlig for denne regionen, sier Austreid.

– Tilbyr dere «grønne» produkter som for eksempel grønne lån, fond, obligasjoner eller annet?

– Ikke per i dag, men vi vet at vi må dette fremover. Vi jobber derfor med å utarbeide produkter som vil bidra til at kundene i bedriftsmarkedet og privatmarkedet tar i bruk grønnere løsninger. Dette må vi komme tilbake til.

– Har SR-Bank gjort noe for å redusere virksomhetens direkte eller indirekte klimagassutslipp?

– Vårt viktigste bidrag er at vi bygger nytt hovedkontor som skal tas i bruk i 2019. I tillegg til alle bankfilialene er staben per i dag spredd på tre bygg på Forus, i Bjergsted og Stavanger sentrum. Samlokalisering betyr mye mindre transport og mindre utslipp. Vi har valgt en trekonstruksjon sertifisert til nivået BREEAM Excellent, det nest høyeste nivået for miljøsertifisering av bygg. Energiforbruket reduseres med 75 prosent av dagens forbruk. Byggeprosessen har i seg selv bidratt til bevisstgjøring omkring miljø- og klimavennlige alternativer, sier Austreid.

Arne Austreid er administrerende direktør i SpareBank 1 SR-Bank, den nest største norskeide banken – etter DnB. Banken er notert på Oslo Børs og har en forvaltningskapital på godt over 200 milliarder kroner. – De ansatte i banken har en stor grad av bevissthet rundt temaet klima og økonomisk risiko. De er høyt utdannet og vet at bruk av olje påvirker klimaet og at dette får konsekvenser både for oljenæringen og for oss som finansinstitusjon – ikke minst fordi vi sitter som stor eier i forsikringselskaper, sier Austreid.

FOTO: TOM HAGA

INTERVJU

Roger Strevenes – VP, Global Sustainability, Wallenius Wilhelmsen

Om klimarisiko i børsnoterte Wallenius Wilhelmsen

– Fra 1. januar 2020 må svovelinnholdet i drivstoffet vi bruker reduseres betraktelig. Det blir dyrt og krevende, sier Roger Strevens, sjef for bærekraft i Wallenius Wilhelmsen. Han tror klimaendringene vil tvinge industrien gjennom store endringer de neste tiårene, men at selskaper som griper mulighetene vil komme styrket ut av det.

TEKST: LARS-HENRIK PAARUP MICHELSEN

Wallenius Wilhelmsen er verdensledende aktør i «RORO-markedet» – det vil si shipping der lasten ikke stues i containere eller tanker, men rulles inn på og ut av dekk (RORO står for «roll-on-roll-off»). Personbiler er det som fraktes mest, men er langt fra det eneste. Om bord på et RORO-skip kan man også finne store maskiner og utstyr for primærnæringene, eller luksus-yachter og helikoptre. Rederiet drifter 130 skip og eier 80 av dem. De største skipene er 265 meter lange og har en lastekapasitet på 8000 personbiler. I 2017 fraktet Wallenius Wilhelmsen 2,1 millioner personbiler.

Jeg møter Strevens en novemberdag på hovedkontoret til det svensk-norske rederiet på Lysaker. Noen måneder tidligere har Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen (IMO) vedtatt

at sjøfartens utslipp av klimagasser skal halveres innen 2050 sammenlignet med 2008. Hvordan man skal komme dit er fremdeles uvisst, men det er første gang IMO setter så tydelige klimamål. Ifølge IEA står internasjonal shipping for to prosent av de globale CO₂-utslippene – det er foreløpig mer enn flytrafikken.

– I hvilken grad vil du si at klima står på agendaen i internasjonal shipping?

– Vi er en global industri der fremskrivningene dessverre viser en økende andel av globale CO₂-utslipp. Jeg tror IMO undergraver sitt eget mandat som global regulator om de ikke setter klima på dagsorden. De store selskapene ser også skriften på veggen. Vi skjønner at vi må gjøre noe.

– Har Wallenius Wilhelmsen gjort tiltak det siste året for å redusere egne klimagassutslipp?

«Som børsnotert selskap finner vi TCFDs anbefalinger svært relevante. Vi er i en prosess der vi skal finne ut hvordan vi skal gripe dette an.»

«Jeg mener kundene kunne blitt enda mer sofistikerte når de stiller krav. De har en enorm mulighet til å endre markedet i en mer miljøvennlig retning, men denne muligheten benyttes ikke fullt ut i dag.»

– Absolutt! Drivstoff står for rundt 40 prosent av vår kostnadsbase. Vi betaler for drivstoffet selv, det betyr at vi har et permanent søkelys på det å redusere drivstofforbruket og dermed også utslipp av klimagasser.

– Det må gå med en del drivstoff når et skip med tusenvis av biler i lasten skal seile fra et kontinent til et annet?

– Under vanlige forhold vil et skip av dem vi har typisk bruke 45–70 tonn med drivstoff per dag. Noen av skipene går i faste ruter rundt jorden som tar 120 dager. Så ja – det går med en god del drivstoff. I dag bruker vi for det meste tungolje, som er den tyngste formen for olje med et gjennomsnittlig svovelinhold på rundt 2,4 prosent. Men for to år siden vedtok IMO at fra og med 1. januar 2020 kan ikke

drivstoffets svovelinhold overstige 0,5 prosent – med mindre man bruker skrubbere til å rense eksosen. Fra 1. mars 2020 er det heller ikke lov å ha drivstoff med mye svovel lagret ombord i skipet – med mindre man har det som cargo eller bruker skrubbere, da. Dette representerer den største regulatoriske endringen i industrien på 20 år.

– Hva er alternativene deres til tungolje?

– For noen vil de nye kravene kunne innfris ved å installere skrubbere ombord, det vil si utstyr som renser eksosen før den slippes ut. For andre blir alternativet å gå over til et drivstoff som har lavere svovelinhold enn dagens tungolje. Det finnes allerede drivstoff med svovelinhold på 0,1 prosent, så-

kalt marin diesel. Problemet med dette drivstoffet er at det er så mye dyrere enn tungolje. Hadde vi tatt det i bruk nå, ville vi være ute av business i løpet av en uke. For Wallenius Wilhelmsen er planen å gå over til et drivstoff med 0,5 prosent svovel – i tråd med de nye bestemmelsene. Det er bare en hake: dette drivstoffet finnes ikke på markedet per i dag. Men det kommer til å ordne seg. Overholdelse av lover og regler står i alle våre kommersielle kontrakter. Det er ikke et alternativ å bryte dem.

– Er det en fare for at de nye drivstoffkravene ikke overholdes av industrien?

– Dette er komplisert. Hvordan kan man vite om et skip som seiler på Det indiske hav bruker drivstoff med lavt

«Styret og ledelsen jobber mye med regulatoriske endringer på klima- og miljøfeltet – både det som allerede er vedtatt og det vi tror kan bli vedtatt.»

svovelinnhold og ikke tungolje? Og om man vet det: Har man jurisdiksjon til å sanksjonere eventuelle brudd på regelverket? Det er også en interessekonflikt her – mellom behovet for kontroll og sanksjonering på den ene siden og flaggstatens ønske om å ha skipet registrert hos seg, og dermed bevare «husfreden», på den andre.

– Det som er viktig med miljøkrav som dette er at de innføres for alle aktører på samme tid, og at kravene håndheves. Derfor har Wallenius Wilhelmsen bidratt aktivt til etableringen av «The Trident Alliance», en industrialianse som skal bidra til håndhevelse av svovelkravene.

– Du beskriver en bransje som står midt oppi store endringer som følge av nye miljøkrav. Er dette noe dere som selskap må forvente mer av i fremtiden i lys av klimaendringene?

– Helt klart! Bransjen står foran store endringer om klimamålene skal nås. Å forberede seg kommersielt på det som kommer er nødvendig. Det handler kort og godt om å overleve. Men jeg er sikker på at det er mulig å endre industrien. Med riktig innstilling får man det til. Selv har Wallenius Wilhelmsen en visjon om nullutslipp innen 2050.

– Hva tror du vil være fremtidens drivstoff om du ser noen tiår frem i tid?

– Det er et vanskelig spørsmål. Jeg tror helt sikkert det ikke blir LNG, iallfall ikke for det segmentet vi er en del av. Man kan ikke bare vurdere drivstoff ut fra forbrenningen som skjer ombord, man må gjøre en livsløpsanalyse. Det krever mye energi å utvinne gass, kjøle den ned og transportere den. Vi leter etter noe som kan redusere utslippene med 75–80 prosent. Det er ikke LNG.

– Hydrogen er også lite energieffektivt. Dessuten vil det kreve enorme drivstofftanker som igjen betyr mindre plass for cargo. Det utfordrer topplinjen. Slik teknologisituasjonen er i dag tror jeg ikke at våre skip blir hydrogen-drevne.

– Batterier vil helt sikkert spille en rolle. I første omgang vil batterier vil kunne lagre den elektrisiteten som trengs for å utføre landoperasjoner. Lenger frem skal man heller ikke utelukke at ny batteriteknologi kan gjøre skipene helelektriske.

– Dette er ikke bare et spørsmål om drivstofftype. For eksempel har bredere skip gjort det mulig å redusere ballas-

ten ombord, som igjen bedrer energi-effektiviteten. Vi kan også planlegge overfartene smartere, slik at skipene holder nøyaktig den hastigheten som trengs for å komme frem til avtalt tid.

– Begrepet klimarisiko betegner trusler og muligheter knyttet til klimaendringer og omstilling til lavutslippssamfunn. Har klimarisiko vært drøftet av styret i selskapet det siste året?

– Uttrykket «klimarisiko» er ikke mye brukt i shipping, men vi diskuterer mye de underliggende problemstillingene. Styret og ledelsen jobber mye med regulatoriske endringer på klima- og miljøfeltet – både det som allerede er vedtatt og det vi tror kan bli vedtatt. IMO spiller også en viktig rolle med å sette klima og klimarisiko på dagsorden. Som børsnotert selskap finner vi TCFDs anbefalinger svært relevante. Vi er i en prosess der vi skal finne ut hvordan vi skal gripe dette an.

– Opplever dere at investorer og andre stakeholdere stiller krav om vurderinger av klimarisiko?

– Både investorers og kunders interesse for bærekraft er raskt økende, og det er en utvikling vi i Wallenius Wilhelmsen ønsker velkommen. Men jeg mener kundene kunne blitt enda mer sofistikerte når de stiller krav. De har

– Uttrykket «klimarisiko» er ikke mye brukt i shipping, men vi diskuterer mye de underliggende problemstillingene. Styret og ledelsen jobber mye med regulatoriske endringer på klima- og miljøfeltet – både det som allerede er vedtatt og det vi tror kan bli vedtatt, sier Roger Strevens, sjef for bærekraft i Wallenius Wilhelmsen.

FOTO: WALLENIUS WILHELMSEN

en enorm mulighet til å endre markedet i en mer miljøvennlig retning, men denne muligheten benyttes ikke fullt ut i dag.

– Har selskapet gjennomført analyser for å avdekke eventuelle nye forretningsmuligheter knyttet til klimaindringer, klimapolitikk og omstilling til et lavutslippssamfunn?

– Ja, det har vi. Wallenius Wilhelmsen har også en betydelig virksomhet på land. Her gjør vi tilpasninger og justeringer som sluttkundene ønsker, før de fraktes videre med skipene våre. Kjøper du en ny bil med spesialtilpasset stereoanlegg, er det stor sannsynlighet for at dette blir montert på et av

våre anlegg, og ikke hos bilfabrikken. Den landbaserte aktiviteten utgjør 25–30 prosent av konsernets inntekter. Derfor er vi veldig interessert i å forstå hva skjer på personbilmarkedet. Kan overgangen til elbiler gi oss nye markedsmuligheter? Det er spørsmål vi analyserer.

– På sjøsiden har vi som mål å være proaktive i regulatoriske prosesser.

Uten stemmen til industrien risikerer man å ende opp med utilsiktede konsekvenser. Det må vi unngå. Vi søker også partnerskap som kan bidra til at forretningen vår blir grønnere, men skal vi få til noe som virkelig monner, trenger vi en global satsing på innovasjon. Her bør også Norge som viktig shippingnasjon finne sin rolle.

«Det krever mye energi å utvinne gass, kjøle den ned og transportere den. Vi leter etter noe som kan redusere utslippene med 75–80 prosent. Det er ikke LNG.»

INTERVJU

Sverre Thornes — Konsernsjef i KLP

Slik håndterer vi klimarisiko i KLP

– Skal de fossile selskapene lykkes med å opprettholde verdiskaping og sysselsetting, må virksomheten harmonere med klimamålene. Her må vi som eiere presse på og heie frem, sier konsernsjef Sverre Thornes i KLP.

TEKST: ANNE JORTVEIT

KLP er Norges største pensjonsselskap, og er eid av kundene. Selskapet leverer pensjons-, finans- og forsikringstjenester til 399 kommuner, 15 fylkeskommuner, 25 helseforetak og 2500 bedrifter, og forvalter nær 700 milliarder kroner. I 2014 besluttet KLP å trekke seg ut av en «kullselskaper» for å bidra til «et helt nødvendig skift fra fossilt brensel til fornybar energi», som det het i en pressemelding. Siden har selskapet også ekskludert oljesand.

– IPCCs nyeste spesialrapport viser at det å begrense global oppvarming til 1,5 grader vil kreve raske og omfattende tiltak på alle samfunnsområder i en skala verden aldri har sett før. Hva tenkte du da du hørte om forskernes konklusjoner?

– Jeg tenkte at bare en halv forskjell i grader utgjør en enorm forskjell for kloden. Rapporten viste at med det

tempoet omstillingen holder nå, vil vi muligens klare å begrense den globale oppvarmingen til tre grader – med alle de dramatiske konsekvensene det innebærer. Angående klimatiltak kan vi ikke lenger tenke «enten eller» – nå må alle virkemidler tas i bruk samtidig.

– Verden er ikke i nærheten av å iverksette klimatiltak som kan berge planeten – utviklingen øker gapet mellom ord og handling i et farlig tempo. Det gledelige med IPCC-rapporten var all medieoppmerksomheten som kan føre til handling. Vi må ta energiomstillingene nå, og ikke vente lenger. Jo lenger

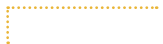
vi venter desto mer brutal blir omstillingen for oss alle.

Vil forbrukerne handle annerledes enn før?

– Hvordan vurderer du dette budskapet opp mot den virksomheten du leder?

– KLP har lenge vært opptatt av samfunnsansvar og å leve opp til FNs minstekrav til god oppførsel. Vi har trukket oss som investorer i flere selskaper innen tobakk, våpen og kull, og vi forsøker å påvirke selskapene vi investerer i til også å ta ansvar. Budska-

«Oljenæringen har bidratt vesentlig til vår velstand, og kommer til å være viktig for Norge i lang tid fremover.»

«**Dette innebærer å forstå hvordan kapitalforvaltningen, eiendomsporteføljen vår, banken og skadeforsikringsselskapet vårt kan bli påvirket av klimarelatert utvikling – og til syvende og sist, hvordan dette slår inn på KLP som pensjonsforvalter.**»

pet fra IPCC viser at klima hører hjemme på toppen av listen over forhold vi må ta på alvor, og avgjørende for mange av de andre bærekraftsmålene verdenssamfunnet er enig om. Mange forhold rundt klimapolitikken og klimændringene vil ha store konsekvenser for selskapene vi investerer i, og det er derfor svært viktig for oss å vurdere denne finansielle risikoen som langsiktig storinvestor og livselskap, sier Thornes.

– Kanskje nærmer vi oss også et tidspunkt der flere forbrukere kommer til å handle annerledes enn før. Kanskje vil nullutslippssløsninger utvikles og skyte fart i et langt høyere tempo enn vi kan forestille oss i dag. Dette kombinert med en mye modigere offentlig sektor som vil belønne og straffe virksomheter avhengig av hvordan de arbeider for å nå klimamålene, gjør at vi fra nå av må ha større oppmerksomhet knyttet til

hva klima betyr for oss og våre investeringer. Mye kan skje på kort tid.

– For KLP er tiden derfor inne til å øve sterkere påtrykk på de selskapene vi er medeiere i, slik at de får fart på nødvendig omstilling. Venter de, kan det bli dyrt i form av strengere lover og reguleringer, og også høyere skatter. Da vil også risikoen øke, og omstillingen bli mer brutal på alle måter.

Benytter TCFD

– Begrepet klimarisiko betegner trusler og muligheter knyttet til klimændringer og omstilling til et lavutslippssamfunn. Hvordan arbeider dere med klimarisiko i dag?

– Frem til i år har vi først og fremst fokusert på tiltak når det gjelder investeringer. Vi har laget et program for å øke det vi kaller klimainvesteringer, der en økende andel av våre investeringer

går til fornybar energi. I de tradisjonelle olje- og gasselskapene forsøker vi å påvirke gjennom dialog. Oljenæringen har bidratt vesentlig til vår velstand, og kommer til å være viktig for Norge i lang tid fremover. Vi ønsker at de skal bidra med sin kompetanse og sine ressurser til å begrense egne utslipp, samtidig som de må bevege seg inn i nye markeder som er forenlige med klimamålene. Også deres virksomheter må harmonere med klimamålene om de skal opprettholde verdiskaping og sysselsetting. Her må vi som eiere være tydelige med våre forventninger, vi må være utålmodige, men også anerkjenne mye av det gode arbeidet som gjøres, sier konsernsjef Sverre Thornes i KLP.

– I år har vi begynt å utvide arbeidet med klimarisiko betraktelig. Vi følger rammeverket til G-20, eller TCFD, som gir en oppskrift på hvordan vi skal for-

«Enkelt sagt handler det om å styrke klimakompetanse og evne til å forstå klimarisiko i flere av våre kjerneprosesser i organisasjonen gjennom å jobbe praktisk med problemstillingen.»

stå klima som en finansiell risiko. Vårt første skritt er å begynne å kartlegge klimarisiko for hele KLP-konsernet. Dette innebærer å forstå hvordan kapitalforvaltningen, eiendomsporteføljen vår, banken og skadeforsikringsselskapet vårt kan bli påvirket av klimarelatert utvikling – og til syvende og sist, hvordan dette slår inn på KLP som pensjonsforvalter. For kapitalforvaltningen deltar vi i et samarbeidsprosjekt gjennom FN miljøprogramms finansinitiativ, og vi gjør en kvantitativ analyse.

– For resten av virksomheten jobber vi foreløpig mer kvalitativt, og vi bruker kun interne ressurser. Dette har sammenheng med at vi skal utvikle en felles virkelighetsforståelse og kompetanse for hvilke muligheter og risiko klimautviklingen kan representere for KLP. Underveis vil vi øke vår forståelse av hvordan vi bør iverksette konkrete tiltak, for eksempel til hvordan vi investerer, og til dialogen vi har med selskapene hvor vi er aksjonærer.

– Er klimarisiko et tema i styret og ledelsen i KLP?

– Styret står helhjertet bak våre ambisjoner om at vi skal være ledende innen samfunnsansvar og med klima helt på toppen av denne listen. Styret forventer først og fremst at KLP er en aktiv eier, at vi avklarer våre forventninger til selskapene vi er medeiere i, og at vi

som nevnt krever bedre rapporteringer på klima, sier Thornes.

Bruker scenarioer

– Hvordan utvikles de ansattes kompetanse på klimarisiko gjennom kartleggingsøvelsen?

– Gjennom prosessen med å kartlegge klimarisiko, involverer vi våre egne eksperter fra de ulike virksomhetsområdene. Eksperter innen klima, miljø, risikostyring, forsikring og porteføljeforvaltning, jobber sammen for å utvikle kunnskap om hva klimautviklingen kan innebære, og hvordan KLP kan bli påvirket. Enkelt sagt handler det om å styrke klimakompetanse og evne til å forstå klimarisiko i flere av våre kjerneprosesser i organisasjonen gjennom å jobbe praktisk med problemstillingen.

– Dette med å utvikle scenarioer om hvordan klimautviklingen kan skje, er særlig utfordrende, men også en

effektiv øvelse i å løfte kompetansen. Basert på gjennomgang av tilgjengelige rapporter og data, bygger vi i KLP spesifikke scenarioer bit for bit gjennom interdisiplinære diskusjoner og kritisk tenkning. Slik øker vi kompetanse på klimarisiko samtidig som vi får et matnyttig utbytte fra prosessen, sier Thornes.

– Opplever dere i KLP at eierne stiller krav om at dere gjør vurderinger av klimarisiko?

– Her vil jeg si at flere av våre eiere i kommunene er opptatt av klimaspørsmålet. Det var for eksempel Eid kommune ved ordfører Alfred Bjørlo, som kontaktet oss og ba oss vurdere om vi kunne trekke oss ut av blant annet «kullselskaper». Klimarisiko er særlig relevant i kommunene – mange av disse kommer til å måtte investere tungt i infrastruktur når klimaendringene fører til villere vær.

Norges første svanemerkede fond

– Har selskapet i løpet av det siste året gjort noe for å redusere virksomhetens direkte og/eller indirekte klimagassutslipp?

– Vi har redusert egne utslipp jevnt og trutt, med 30 prosent siden 2010. Dette har vi klart primært ved å kutte en hel del reisevirksomhet. KLP er også stor innen eiendom og forvalter rundt

– Dette med å utvikle scenarier om hvordan klimautviklingen kan skje, er særlig utfordrende, men også en effektiv øvelse i å løfte kompetansen. Basert på gjennomgang av tilgjengelige rapporter og data, bygger vi i KLP spesifikke scenarier bit for bit gjennom interdisiplinære diskusjoner og kritisk tenkning. Slik øker vi kompetanse på klimarisiko samtidig som vi får et matnyttig utbytte fra prosessen, sier konsernsjef i KLP Sverre Thornes i dette intervjuet.

FOTO: OLAV STORM

1,6 millioner kvadratmeter kontor- og næringslokaler. Vi driver utstrakt energiovervåking og energistyring, og når vi bygger nytt er det med høy klimastandard. Miljøbygg i Trondheim og kjøpesenteret Fornebu S er eksempler på dette, sier Thornes.

– Beregner KLP sitt eget klimafotavtrykk?

– KLP følger Montrealprotokollen, som betyr at vi rapporterer på karbonfotavtrykket knyttet til våre investeringer i børsnoterte selskaper. Dette publiserer vi i vår årsrapport. Vi har en god oversikt over våre investeringer i fossil energi, gjennom industrikoder og tilgang på data på hvor høy andel av inntektene kraftprodusenter har fra fossil energi. Per i dag er våre direkteinvesteringer i fornybar energi på omlag 26 milliarder kroner.

– Tilbyr dere per i dag «grønne» produkter?

– Ja, 12. juni startet vi opp med Norges første Svanemerkede fond - KLP Aksje-Global Mer Samfunnsansvar – et fond helt fritt for fossil energi, våpen og tobakk. Vi tilbyr også grønne boliglån.

– Hvordan klarer disse fondene seg økonomisk sammenlignet med indeksfondene deres?

– Fra oppstart i juni i år ligger svanefondet 0,6 % foran indeksen. Det er vi veldig fornøyde med. Kursutviklingen på oljeaksjer har innvirkning på mer- og mindre avkastningen til dette fondet, sier Sverre Thornes.

«Ekspertene innen klima, miljø, risikostyring, forsikring og porteføljeforvaltning, jobber sammen for å utvikle kunnskap om hva klimautviklingen kan innebære, og hvordan KLP kan bli påvirket.»

INTERVJU

Liv Monica Stubholt — Partner, advokat i Selmer

Klimarisiko og praktisk styrearbeid: Stop, think, act!

– Når et selskap går løs på arbeidet med klimarisiko, må man se etter forretningsmuligheter. Da er det lettere å mobilisere all kompetanse i virksomheten. Samtidig er det viktig å passe på at det er god rollefordeling mellom styret og administrasjon, sier forretningsadvokat Liv Monica Stubholt.

TEKST: ANNE JORTVEIT

Forretningsadvokat Liv Monica Stubholt er partner i advokatfirmaet Selmer, med spesialområdene compliance og eierstyring. Hun er særlig aktiv innenfor energi- og sjømatsektoren. I tillegg er hun styremedlem i blant annet Biomega Group og Sintef Energi samt styreleder i selskapene Fortum Oslo Varme AS, Varanger Kraft AS og RN Nordic Oil, som er datterselskapet til den børsnoterte, russiske oljekjempen Rosneft. I dette intervjuet deler hun kunnskap, erfaringer og meninger om hvordan styret kan arbeide med klima og klimarisiko.

– Klima- og miljørisiko kan være et overveldende tema, også for et styre. Det kan føre til at man starter med en altfor åpen og altfor stor agenda når styret skal diskutere klima og klimarisiko. Det kan gjøre at man ender opp med et litt rotete bilde med både store og små forhold. Det gjelder å være dis-

iplinert, å starte i én ende og å arbeide seg fremover steg for steg, sier Liv Monica Stubholt.

– Når vi rådgir om den juridiske dimensjonen ved klimarisiko, bruker jeg ofte et konsept fra HMS-arbeidet i industrien. Der sier man stop, think, act! Litt forenklet kan vi godt si at dette er kortversjonen av alt HMS-arbeid. Stopp opp hvis du ser noe du mener er problematisk, tenk godt igjennom situasjonen før du agerer, men så må du også agere. *Stop, think, act* er opp-

draget styret har også når det gjelder klimarisiko.

Styrearbeid vs operativt

– Når det gjelder klima og klimarisiko har du tidligere sagt at du er opptatt av rollefordelingen mellom styret og ledelsen, hvorfor det?

– Dersom en overordnet og krevende risikofaktor først er identifisert, er det en fare for at styret får et behov for å vise handlekraft. Men styret skal drive *strategi og tilsyn* med virksomheten,

«Klima- og miljørisiko kan være et overveldende tema, også for et styre. Det kan føre til at man starter med en altfor åpen og altfor stor agenda når styret skal diskutere klima og klimarisiko.»

«Å utarbeide scenarier er nyttig for å få mer kunnskap om hvordan selskapet ligger an. Dette kan også små virksomheter gjøre.»

ikke stå for den *operative* virksomheten. Når det kommer til klimasaken, kan det være lett for styret å glemme grensesnittet mellom styrearbeidet og det operative arbeidet. Da begynner enkelte styreverter å foreslå en rekke konkrete tiltak fremfor å kreve kartlegging og analyse som grunnlag for en strategi. I komplekse saker som med klima, er det et særlig behov for at styret gjør det styret er best til, og at administrasjonen og virksomhetens fagledere gjør det de er gode til, sier Stubholt.

– Å utarbeide scenarier er nyttig for å få mer kunnskap om hvordan selskapet ligger an. Dette kan også små virksomheter gjøre. Man trenger ikke å ta utgangspunkt i at man mangler kunnskap og data, men heller ta de dataene man har og bruke dem etter beste evne. Scenarioarbeidet kan gjennomføres ved workshops i organisasjonen der både styret, ledelsen og enkelte ansat-

te er med, kombinert med strategiske styreseminarer. Et slikt arbeid vil som regel også utløse en bedre forståelse av hvor og hvordan styret best kan jobbe når det gjelder klimarisiko. Slike analyser har god verdi og er nyttige selv i det små – også om de ikke kan sammenliknes med sårbarhetsanalyser på McKinsey-nivå.

Forretningsmuligheter

– Martin Skancke leder regjeringens ekspertutvalg for klimarisiko, og han er med i arbeidsgruppen som har utviklet rammeverket for rapportering av klimarisiko, Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD). Han understreket i et foredrag i regi av Norsk klimastiftelse i fjor at investorer nå må be selskapene beskrive hvordan styret arbeider med å identifisere klimarelatert risiko – men også muligheter. Hvordan vurderer du som styreleder i flere

selskaper dette å arbeide også med muligheter?

– Styret kan med fordel se etter – og arbeide med – forretningsmuligheter i lys av klimasaken og klimarisiko. Å lete etter forretningsmuligheter bidrar til at man holder seg *virksomhetsnært* i analysen av klimaspørsmålet. Det er store utfordringer, men også mange muligheter, når det gjelder energiomstilling og klimarisiko. Jeg tar utgangspunkt i hva virksomheten kan og er god på, og legger det til grunn for den strategiske diskusjonen som leder til konklusjonen i styret.

– Et par eksempler: KLP og DnB kan investere og låne ut slik at bærekraftig virksomhet belønnes. Norsk Hydro produserer nå aluminium mer klimaeffektivt og gjør at kunder som bilfabrikanter kan være mer drivstoffeffektive. Equinor har valgt å bredde seg som

«Styret kan med fordel se etter – og arbeide med – forretningsmuligheter i lys av klimasaken og klimarisiko. Å lete etter forretningsmuligheter bidrar til at man holder seg virksomhetsnært i analysen av klimaspørsmålet.»

energiselskap og er i dag en stor global investor i fornybar energi. Når klimasaken drøftes virksomhetsnært, blir det mulig å mobilisere all kompetanse i hele virksomheten, sier Stubholt.

Eierstyring, incentiver og tydelig respons

– Også når det gjelder klimarisiko kan det være nyttig å måle og incentivere. Det er en realitet at det som måles og belønnes har langt større sjanse for å bli realisert. Styret kan involvere seg ved å gi ledelse kompensasjoner etter KPI-er («Key Performance Indicator») eller sagt på norsk: etter viktige nøkkeltall.

– Så er det viktig å huske at klimarisiko og klimasaken medfører *ny politikk og ny regelutvikling*. Politikken kan tidvis være noe fragmentert. Derfor bør flere virksomheter vurdere om og eventuelt hvordan de skal respondere når det fremmes nye forslag som vil få konsekvenser for selskapet. Det bør adresseres tidlig, gjerne gjennom næringsorganisasjonene, men også ved at enkeltstående selskaper hever sin individuelle røst i det offentlige ordskiftet for å synliggjøre saken med konkrete eksempler.

– Dessuten: Ja, det er fint å kjøpe klimakvoter som kompenserer for klimagassutslippene fra selskapets samlede reisevirksomhet. Men dette har ikke noe med strategi å gjøre. Å kjøpe kvoter er en *kompensasjon* og bidrar ikke til at virksomheten legger klimaarbeid på strategisk nivå, påpeker Stubholt.

Eksempler fra det virkelige liv – Har du eksempler på hvordan selskaper har grepet an de truslene og mulighetene som klimarisiko representerer?

– Den franske banken Bank BNP Paris og dessuten Fortum Oslo Varme – det siste eid av finske Fortum og Oslo kommune, er to interessante eksempler, mener Stubholt.

– Bank BNP Paris begynte nederst og bestemte seg for å trekke seg ut av kull og oljesand. Så begynte banken å snu

på dette fra hva man ikke ville gjøre til hva man *ville* gjøre.

– Deretter gikk selskapet i gang med å tilby grønne obligasjoner, og deretter til grønne lån og videre til såkalte positive indikator lån. Det siste er en interessant innovasjon og det fungerer slik at en virksomhet kan investere i tiltak som reduserer denne virksomhetens egne klimagassutslipp. Når effekten kan dokumenteres, får selskapet gevinsten i form av lavere rente. Med andre ord: Belønningen er at lånet blir rimeligere slik at klimatilbud fungerer som et incentiv.

– Hos Bank BNP Paris kan ledelsen svare ja på spørsmål om de bidrar i energiomstillingen. En virksomhet med lavere CO₂-utslipp får dessuten bedre rating og bedre økonomi, så dette er vinn-vinn, mener Stubholt.

«Ja, det er fint å kjøpe klimakvoter som kompenserer for klimagassutslippene fra selskapets samlede reisevirksomhet. Men dette har ikke noe med strategi å gjøre.»

Forretningsadvokat Liv Monica Stubholt i Selmer har erfaring fra politikk som statssekretær både i Utenriksdepartementet og Olje- og energidepartementet. Hun har tidligere vært investeringsdirektør i Aker ASA, konsernsjef i Aker Seafoods ASA, styreleder og daglig leder i Aker Clean Carbon AS samt direktør i konsernledelsen i Kværner AS. I dette intervjuet deler hun kunnskap og erfaring om hvordan et styre kan arbeide med både trusler og muligheter knyttet til klimarisiko.

FOTO: SELMER AS

– Morselskapet til Fortum Oslo Varme, det finske Fortum, har omdannet seg fra å være et selskap med stor kraftproduksjon basert på fossil energi, til å bli et selskap som er en del av klimaløsningen. Da blir Fortum ganske fremoverlent. Den norske virksomheten vektlegger urbane løsninger. Det urbane miljø skal bli bærekraftig blant annet ved å bli størst i Norge på ladestasjoner for elbiler. Fortum Oslo Varme vil bygge et av to karbonfangstanlegg her til lands og bruker overskuddsvarme til fjernvarmenettet. Selskapet har i kjent finsk stil – og med Oslo kommune som viktig medspiller på (CCS) – gått langt i å forandre seg selv.

– Det kan være mye å lære av hvordan disse selskapene har håndtert energiomstillingen. Og jeg gjentar oppfor-

dringen til styret som nå må håndtere klimarisiko om omstilling: Stop, think, act! Så konkluderer jeg med at det viktigste for et styre er *think* og å gjøre dette med en tydelig rollefordeling mellom styre og administrasjon, og i tett samarbeid med administrasjon og gamle og nye samarbeidspartnere, sier Liv Monica Stubholt.

«Også når det gjelder klimarisiko kan det være nyttig å måle og incentivere. Det er en realitet at det som måles og belønnes har langt større sjans for å bli realisert.»

KRONIKK

Nanna Ringstad — Spesialrådgiver samfunnsansvar og næringspolitikk
i Finansforbundet

Klimarisiko og bærekraft: Haster med kompetanseløft for studenter og ansatte

Finansnæringen bør integrere klimarisiko og bærekraft i sine opplærings- og sertifiseringsprogram. Bærekraft må bli en obligatorisk del av økonomiutdannelsen.

TEKST: NANNA RINGSTAD

Det snakkes mye om grønn finans og klimarisiko i disse dager. Og flere forstår at det finansielle systemet skal og må bidra for å få til en grønn omskifting. Men det er ikke enkelt, hverken for finansnæringen eller kundene. Det er vanskelig, selv for myndigheter og fagmiljøer, å forestille seg hvordan klimarisiko vil kunne påvirke finansiell stabilitet og velfungerende markeder. I EUs korridorer jobbes det med nye krav til en finansnæring som skal bidra til bærekraftig utvikling. Her hjemme skal Finanstilsynet løfte klimarisiko inn i sitt arbeid og regjeringen har lagt frem en strategi for grønn konkurransekraft.

Finansnæringen selv har nettopp vedtatt et nytt veikart. Men hvordan skal nye krav møtes – og ord bli til handling – uten tilstrekkelig kunnskap om bærekraft og klimarisiko?

En utvidet kundedialog

Lovforslagene i EU innebærer at bærekraft, eller ESG-faktorer på fagspråket (Environmental, Social and Governance), nå kan bli lovregulert for mange aktører i finansnæringen. Det innebærer at investeringsrådgivere skal kartlegge kunders preferanser for bærekraftige investeringer, og informere om hvilke alternativer som

kan inkluderes i porteføljen basert på kundens investeringsmål og ønsker for bærekraftige investeringer. Det krever en utvidet kundedialog og endret rolleforståelse for mange ansatte i finans. Det vil også kreve nye interne rutiner, nye systemer og produktutvikling.

Få kunder er i dag bevisst muligheten til, og betydningen av, å kanalisere penger til bærekraftige investeringer. De færreste av oss tenker over hvordan sparepenger påvirker næringsliv og samfunnsutvikling. Finansansatte har i møte med kunden en betydelig påvirkningsmulighet på kunders investeringsvalg. Å kunne snakke med kunden om bærekraftige investeringsvalg og vurdere klimarisiko, er av avgjørende betydning fremover. Både for å møte finansiell klimarisiko og for å få fart på det nødvendige, grønne skiftet.

«Finansansatte har i møte med kunden en betydelig påvirkningsmulighet på kunders investeringsvalg.»

Hva er ESG?

ESG (Environment, Social and Governance) er et begrep som brukes om å anerkjenne relevansen av miljø og samfunnsmessige faktorer, samt selskapsstyring for å sikre langsiktig avkastning og velfungerende markeder. Typisk kan disse faktorene integreres i tradisjonelle analyser og være relevant for kapitalallokering, valg av aksjer, konstruering av porteføljer, aktivt eierskap og stemmegivning.

KILDE

Norsk forum for ansvarlige og bærekraftige investeringer Norsif

«Å kunne snakke med kunden om bærekraftige investeringsvalg og vurdere klimarisiko er av avgjørende betydning fremover både for å møte finansiell klimarisiko og for å få fart på det nødvendige, grønne skiftet.»

Økende etterspørsel, endrede kunde-forventninger og nye reguleringer krever et betydelig kompetanseløft i finansnæringen. Finansnæringen må integrere klimarisiko, bærekraft og ESG-kunnskap i sine opplærings- og sertifiseringsprogram. Og alle må med.

En god start er å bruke den såkalte Autorisasjonsordningen for finansielle rådgivere (AFR) eller Finansnæringens autorisasjonsordninger (FinAut) som felles opplæringskanal. Det finnes flere internasjonale opplæringsverktøy vi kan hente faglig inspirasjon fra. PRI Academy – Principles for Responsible Investment – lærer bort hvordan ESG-faktorer påvirker virksomhetens prestasjoner, verdsettelse og investeringsbeslutninger. Dette foreslo vi i Finansforbundet som et strategisk viktig tiltak allerede for to år siden da vi utarbeidet rapporten «Grønne vekstmuligheter for norsk finansnæring»

sammen med PwC. Nå haster det å komme i gang.

Obligatorisk bærekraftkompetanse?

De siste årene har flere utdanningsinstitusjoner i Norge økt sitt fagtilbud innenfor bærekraft og samfunnsansvar. NHH tilbyr et eget fag om bærekraftige forretningsmodeller som i 2016 ble nominert til Kunnskapsdepartementets pris for høy utdanningskvalitet. Bls «Executive masterprogram grønn vekst og konkurransekraft» opplever stor etterspørsel. Høsten 2018 fikk bare halvparten av søkerne plass. Fagtilbud og etterspørsel etter bærekraftskompetanse øker, men er det nok? Og bør ikke slike fag nå bli obligatoriske i enkelte utdanninger?

I mars 2017 gjennomførte studentgruppen YGA (Young Green Agents) – med studenter fra økonomiutdanningene i Bergen (Norges Handelshøyskole, BI Bergen og Høgskulen på Vestlandet) – en enkel kartlegging med tittelen «Studenters syn på bærekraft i utdanningen. En studentundersøkelse gjennomført av YGA». Den ble foretatt blant økonomistudentene ved de tre institusjonene. I alt 497 studenter deltok. Undersøkelsen viste at mange studenter ved fremtredende utdanningsinstitusjoner innenfor økonomi og administrasjon vurderte utfordringene rundt klima, miljø og bærekraft som svært viktige. Men en betydelig andel var ikke fornøyd med fagplanen for disse temaene. Over 60 prosent ville ha mer bærekraftteori inn i utdanningen.

– Finansnæringen selv har nettopp vedtatt et nytt veikart. Men hvordan skal nye krav møtes – og ord bli til handling – uten tilstrekkelig kunnskap om bærekraft og klimarisiko, spør Nanna Ringstad i Finansforbundet.

FOTO: MARTE GARMAN

Av avgangsstudentene svarte over 40 prosent at de ikke følte seg klare til å ta kloke og riktige beslutninger om ansvarlige investeringer, klima, miljø og bærekraft i en fremtidig jobb. For finansnæringen er det spesielt interessant å merke seg at 70 prosent aldri hadde hørt om ESG-kriterier.

Handelshögskolan i Stockholm utdanner en stor andel av de fremtidige lederne i det svenske økonomiske systemet. De siste årene har man utvidet studieplanen for grunnutdanningen ved å inkludere bærekraftig utvikling som en obligatorisk del av pensum. Satsingen tar sikte på å styrke studenters innsikt i de globale utfordringene samfunnet står overfor og gjøre dem til kloke, empatiske og fornuftige ledere. Bakgrunnen for endringen er at fremti-

dens beslutningstagere må ha med seg et bærekraftsperspektiv for å kunne gjøre en god jobb for både næringsliv og samfunn. Eller sagt på en annen måte: For å få til et grønt næringsliv trenger vi grønne beslutningstakere. Bærekraft er blitt obligatorisk.

«Bankene kan ikke redde klimaet alene, men uten bankene kan ikke klimaet reddes», har den tidligere bærekrafts-

økonomen Klas Eklund i SEB sagt. Og uten et kompetanseløft i finansnæringen er det vanskelig å vite hvor man skal starte.

«Men hvordan skal nye krav møtes – og ord bli til handling – uten tilstrekkelig kunnskap om bærekraft og klimarisiko?»

Utvalg, spørsmål og svar

Kartleggingen ble gjennomført som en spørreundersøkelse med nettbasert spørreskjema i perioden 5. september–29. oktober 2018. Utvalget bestod av 40 finansaktører og 15 børsnoterte selskaper (som ikke var finans). Vi valgte de største aktørene i hver kategori basert på tilgjengelig data da undersøkelsen startet.

Finans

- De 10 største bankene (morbank) målt etter forvaltningskapital per 2016.
- De 10 største skadeforsikringsselskapene målt etter markedsandel per 2017.
- De 5 største livsforsikringsselskapene målt etter markedsandel per 2017.
- De 10 største kapitalforvaltningsselskapene målt etter forvaltningskapital per 2017.

- De 5 største kommunale pensjonskassene/livsforsikringsselskapene målt etter forvaltningskapital per 2016.

Børs

- De 15 største selskapene på Oslo Børs, som ikke tilhører finans, målt etter markedsverdi per 2017.

FINANS					BØRSNOTERTE SELSKAPER	
	Bank	Skadeforsikring	Livsforsikring	Kapitalforvaltning	Kommunale pensjonskasser og livsforsikringsselskap	
1	DNB Bank	Gjensidige Forsikring	KLP	DNB Asset Management	Oslo Pensjonsforsikring	Equinor
2	Nordea Bank Norge	If	Storebrand Livsforsikring	KLP Kapitalforvaltning	Bergen kommunale pensjonskasse	Telenor
3	Danske Bank	Tryg forsikring	DNB Livsforsikring	Nordea Funds	Trondheim kommunale pensjonskasse	Norsk Hydro
4	Handelsbanken	SpareBank 1 Skadeforsikring	Nordea LIV	Storebrand Asset Management	Kristiansand kommunale pensjonskasse	Yara International
5	SpareBank 1 SR-Bank	<i>DNB Forsikring*</i>	SpareBank 1 Forsikring	Skagen	Akershus kommunale pensjonskasse	Orkla
6	SpareBank 1 SMN	Eika Forsikring		Danske Capital		Aker BP
7	Santander Consumer Bank	Frende Skadeforsikring		ODIN Forvaltning		Marine Harvest
8	Sparebanken Vest	Storebrand Forsikring		Alfred Berg Kapitalforvaltning		Schibsted
9	SpareBank 1 Nord-Norge	Protector Forsikring		<i>Holberg Fondsforsvaltning*</i>		SalMar
10	Sparebanken Sør	Codan Forsikring Norge		Pareto Asset Management		Lerøy Seafood Group
11		Nemi Forsikring (INSR Insurance ASA)		Handelsbanken kapitalforvaltning		Wallenius Wilhelmsen Logistics
12						Entra
13						TGS-NOPEC Geophysical Company
14						Tomra Systems
15						Kongsberg Gruppen

* Fordi DNB Forsikring og Holberg Fondsforsvaltning ikke svarte, ble kategoriene Skadeforsikring og Kapitalforvaltning utvidet med en respondent til. Utvelgelseskriteriet var det samme som for øvrige respondenter i samme kategori.

Spørsmål og svar

Spørsmål 1: Begrepet klimarisiko betegner trusler og muligheter knyttet til klimaendringer og omstilling til et lavutslippssamfunn. Har klimarisiko vært drøftet av styret i selskapet det siste året?

	Ja	Nei	Vet ikke	Antall svar
ALLE	42 (76 %)	8 (15 %)	5 (9 %)	55
BØRS	13 (87 %)	2 (13 %)	-	15
FINANS	29 (73 %)	6 (15 %)	5 (13 %)	40
Bank	7 (70 %)	-	3 (30 %)	10
Skadeforsikring	7 (70 %)	3 (30 %)	-	10
Livsforsikring	4 (80 %)	-	1 (20 %)	5
Kapitalforvaltning	7 (70 %)	3 (30 %)	-	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringsselskap	4 (80 %)	-	1 (20 %)	5

Spørsmål 2: Har klimarisiko vært drøftet i ledelsen i selskapet det siste året?

	Ja	Nei	Vet ikke	Antall svar
ALLE	48 (87 %)	7 (13 %)	-	55
BØRS	12 (80 %)	3 (20 %)	-	15
FINANS	36 (90 %)	4 (10 %)	-	40
Bank	10 (100 %)	-	-	10
Skadeforsikring	8 (80 %)	2 (20 %)	-	10
Livsforsikring	5 (100 %)	-	-	5
Kapitalforvaltning	9 (90 %)	1 (10 %)	-	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringsselskap	4 (80 %)	1 (20 %)	-	5

Spørsmål 3: Er det definert hvem i ledelsen av selskapet som har ansvaret for å følge opp klimarisiko?

	Ja	Nei	Vet ikke	Antall svar
ALLE	44 (80 %)	11 (20 %)	-	55
BØRS	13 (87 %)	2 (13 %)	-	15
FINANS	31 (78 %)	9 (23 %)	-	40
Bank	8 (80 %)	2 (20 %)	-	10
Skadeforsikring	6 (60 %)	4 (40 %)	-	10
Livsforsikring	5 (100 %)	-	-	5
Kapitalforvaltning	8 (80 %)	2 (20 %)	-	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringsselskap	4 (80 %)	1 (20 %)	-	5

Spørsmål 4: Arbeider selskapet med å øke ansattes kompetanse på klimarisiko?

	Ja	Nei	Vet ikke	Antall svar
ALLE	41 (75 %)	9 (16 %)	5 (9 %)	55
BØRS	12 (80 %)	2 (13 %)	1 (7 %)	15
FINANS	29 (73 %)	7 (18 %)	4 (10 %)	40
Bank	8 (80 %)	1 (10 %)	1 (10 %)	10
Skadeforsikring	6 (60 %)	4 (40 %)	-	10
Livsforsikring	4 (80 %)	-	1 (20 %)	5
Kapitalforvaltning	8 (80 %)	-	2 (20 %)	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringselskap	3 (60 %)	2 (40 %)	-	5

Spørsmål 5: Lager selskapet et årlig klimaregnskap som viser virksomhetens direkte og indirekte klimagassutslipp?

	Ja			Nei	Vet ikke	Antall svar
	Scope 1	Scope 1+2	Scope 1+2+3			
ALLE	1 (2 %)	13 (24 %)	22 (40 %)	15 (27 %)	4 (7 %)	55
BØRS	-	6 (40 %)	8 (53 %)	1 (7 %)	-	15
FINANS	1 (3 %)	7 (18 %)	14 (35 %)	14 (35 %)	4 (10 %)	40
Bank	1 (10 %)	3 (30 %)	4 (40 %)	2 (20 %)	-	10
Skadeforsikring	-	1 (10 %)	3 (30 %)	4 (40 %)	2 (20 %)	10
Livsforsikring	-	-	4 (80 %)	-	1 (20 %)	5
Kapitalforvaltning	-	2 (20 %)	3 (30 %)	4 (40 %)	1 (10 %)	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringselskap	-	1 (20 %)	-	4 (80 %)	-	5

Spørsmål 6: Stiller selskapet klimarelaterte krav ved (flere svar mulig): Investeringer, innkjøp, utlån?

	Investeringer	Innkjøp	Utlån	Antall svar
ALLE	30 (55 %)	32 (58 %)	10 (18 %)	55
BØRS	5 (33 %)	10 (67 %)	-	15
FINANS	25 (63 %)	22 (55 %)	10 (25 %)	40
Bank	5 (50 %)	7 (70 %)	7 (70 %)	10
Skadeforsikring	4 (40 %)	6 (60 %)	-	10
Livsforsikring	4 (80 %)	4 (80 %)	1 (20 %)	5
Kapitalforvaltning	7 (70 %)	3 (30 %)	2 (20 %)	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringselskap	5 (100 %)	2 (40 %)	-	5

Spørsmål 7: Har selskapet gjennomført analyser (enten utført av eksterne konsulenter eller egne krefter) for å avdekke om og eventuelt på hvilke måter klimarisiko påvirker selskapets fremtidsutsikter?

	Ja	Nei	Vet ikke	Antall svar
ALLE	34 (62 %)	18 (33 %)	3 (6 %)	55
BØRS	12 (80 %)	3 (20 %)	-	15
FINANS	22 (55 %)	15 (38 %)	3 (8 %)	40
Bank	6 (60 %)	3 (30 %)	1 (10 %)	10
Skadeforsikring	5 (50 %)	4 (40 %)	1 (10 %)	10
Livsforsikring	3 (60 %)	1 (20 %)	1 (20 %)	5
Kapitalforvaltning	7 (70 %)	3 (30 %)	-	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringsselskap	1 (20 %)	4 (80 %)	-	5

Spørsmål 8: Har selskapet analysert hvordan klimaendringer vil påvirke ett eller flere av disse virksomhetsområdene?

	Forretningsmodell	Større prosjekter	Investeringsportefølje	Låneportefølje	Fysiske eiendeler	Ikke gjort slike analyser
ALLE	25 (45 %)	17 (31 %)	22 (40 %)	7 (13 %)	12 (22 %)	13 (24 %)
BØRS	12 (80 %)	12 (80 %)	5 (33 %)	1 (7 %)	8 (53 %)	1 (7 %)
FINANS	13 (33 %)	5 (13 %)	17 (43 %)	6 (15 %)	4 (10 %)	12 (30 %)
Bank	3 (30 %)	2 (20 %)	4 (40 %)	4 (40 %)	1 (10 %)	3 (30 %)
Skadeforsikring	6 (60 %)	1 (10 %)	1 (10 %)	-	-	3 (30 %)
Livsforsikring	2 (40 %)	1 (20 %)	3 (60 %)	1 (20 %)	2 (40 %)	-
Kapitalforvaltning	2 (20 %)	1 (10 %)	8 (80 %)	1 (10 %)	1 (10 %)	2 (20 %)
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringsselskap	-	-	1 (20 %)	-	-	4 (80 %)

Spørsmål 9: Har selskapet benyttet scenarier i analysen av klimarisiko?

	Ja	Nei	Nei, men vi har konkrete planer om å benytte scenarier fremover	Vet ikke	Antall svar
ALLE	12 (22 %)	24 (44 %)	17 (31 %)	2 (4 %)	55
BØRS	5 (33 %)	4 (27 %)	6 (40 %)	-	15
FINANS	7 (18 %)	20 (50 %)	11 (28 %)	2 (5 %)	40
Bank	2 (20 %)	6 (60 %)	2 (20 %)	-	10
Skadeforsikring	2 (20 %)	5 (50 %)	2 (20 %)	1 (10 %)	10
Livsforsikring	1 (20 %)	1 (20 %)	2 (40 %)	1 (20 %)	5
Kapitalforvaltning	2 (20 %)	3 (30 %)	5 (50 %)	-	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringsselskap	-	5 (100 %)	-	-	5

Spørsmål 10: Har selskapet gjennomført analyser (enten utført av eksterne konsulenter eller egne krefter) for å avdekke eventuelle nye forretningsmuligheter knyttet

til klimaendringer, klimapolitikk og omstilling til et lavutslippssamfunn?

	Ja	Nei	Vet ikke	Antall svar
ALLE	39 (71 %)	15 (27 %)	1 (2 %)	55
BØRS	13 (87 %)	2 (13 %)	-	15
FINANS	26 (65 %)	13 (33 %)	1 (3 %)	40
Bank	8 (80 %)	2 (20 %)	-	10
Skadeforsikring	6 (60 %)	3 (30 %)	1 (10 %)	10
Livsforsikring	3 (60 %)	2 (40 %)	-	5
Kapitalforvaltning	8 (80 %)	2 (20 %)	-	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringselskap	1 (20 %)	4 (80 %)	-	5

Spørsmål 11: Tilbyr selskapet i dag «grønne» produkter som for eksempel grønne lån, fond, obligasjoner eller annet?

	Ja	Nei	Antall svar
ALLE	28 (51 %)	27 (49 %)	55
BØRS	6 (40 %)	9 (60 %)	15
FINANS	22 (55 %)	18 (45 %)	40
Bank	10 (100 %)	-	10
Skadeforsikring	2 (20 %)	8 (80 %)	10
Livsforsikring	3 (60 %)	2 (40 %)	5
Kapitalforvaltning	7 (70 %)	3 (30 %)	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringselskap	-	5 (100 %)	5

Spørsmål 12: Opplever selskapet at investorer og andre stakeholdere stiller krav om at dere gjør vurderinger av klimarisiko?

	Ja	Nei	Vet ikke	Antall svar
ALLE	42 (76 %)	9 (16 %)	4 (7 %)	55
BØRS	14 (93 %)	1 (7 %)	-	15
FINANS	28 (70 %)	8 (20 %)	4 (10 %)	40
Bank	7 (70 %)	-	3 (30 %)	10
Skadeforsikring	5 (50 %)	5 (50 %)	-	10
Livsforsikring	4 (80 %)	-	1 (20 %)	5
Kapitalforvaltning	9 (90 %)	1 (10 %)	-	10
Kommunale pensjonskasser/ livsforsikringselskap	3 (60 %)	2 (40 %)	-	5

Norsk
klimastiftelse

NORGES GRØNNE TANKESMIE

Vil du vite mer?

På klimarisiko.org finner du mer
kunnskap om klimarisiko:

[Nyheter](#) | [Kommentarer](#) | [Rapporter](#) | [Intervjuer](#) | [Foredrag](#)

